

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Το Συμβούλιο της Ευρώπης προάγει και προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Αυτές οι αρχές υπήρξαν ακρογωνιαίολίθοι των ευρωπαϊκών κοινωνιών και των πολιτικών συστημάτων επί δεκαετίες, ωστόσο πρέπει να συντηρούνται και να ενισχύονται, πόσω μάλλον σε καιρούς οικονομικής και πολιτικής κρίσης.

Οι περισσότεροι συμφωνούν πως δημοκρατία σημαίνει μια μορφή διακυβέρνησης από ή για λογαριασμό των ανθρώπων και δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς θεσμούς που διασφαλίζουν τις τακτικές, ελεύθερες και δίκαιες εκλογές, τον κανόνα της πλειοψηφίας και τη λογοδοσία της κυβέρνησης. Ωστόσο, αυτοί οι θεσμοί μπορούν να λειτουργήσουν μόνο εφόσον οι ίδιοι οι πολίτες είναι ενεργοί και αφοσιωμένοι στις δημοκρατικές αξίες και στάσεις. Η εκπαίδευση μπορεί να παίξει κεντρικό ρόλο εδώ. Το παρόν Πλαίσιο Αναφοράς υποστηρίζει τα εκπαιδευτικά συστήματα για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση των ικανοτήτων για τον δημοκρατικό πολιτισμό και παρέχει μια συνεκτική ματιά στο ευρύ φάσμα των χρησιμοποιούμενων προσεγγίσεων.

Ο **δεύτερος τόμος** περιλαμβάνει τους περιγραφικούς δείκτες των ικανοτήτων για δημοκρατικό πολιτισμό που αναφέρονται στον πρώτο τόμο. Στόχος των περιγραφικών δεικτών είναι να βοηθούν τους εκπαιδευτές να προσδιορίζουν τα μαθησιακά αποτελέσματα, την επάρκεια που επιτυγχάνεται μετά από μια περίοδο μάθησης και τους τομείς που χρήζουν περαιτέρω ανάπτυξης. Περαιτέρω καθοδήγηση σχετικά με την υλοποίηση του Πλαισίου Αναφοράς περιλαμβάνεται στον τρίτο τόμο.

act:ionaid

ELL

www.coe.int

Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι ο επιφανέστερος οργανισμός προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ευρωπαϊκής ηπείρου. Περιλαμβάνει 47 κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων όλων των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ένα σύμφωνο που έχει σχεδιαστεί για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επιβλέπει την εφαρμογή της Σύμβασης στα κράτη μέλη.

Τόμος 2

Περιγραφικοί δείκτες
ικανοτήτων για δημοκρατικό
πολιτισμό

Τόμος 2 από σετ τριών τόμων
Δεν πωλείται ξεχωριστά

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Τόμος 2

Περιγραφικοί δείκτες
ικανοτήτων για
δημοκρατικό πολιτισμό

Τίτλος Πρωτότυπου:
Reference Framework of Competences for Democratic Culture - Volume 2.
ISBN 978-92-871-8573-0

Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν αποτελούν ευθύνη των συγγραφέων και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητως την επίσημη πολιτική του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Απαγορεύεται η μετάφραση, η αναπαραγωγή ή η μεταβίβαση, με οποιαδήποτε μορφή ή οποιοδήποτε μέσο, ηλεκτρονικό (CD-Rom, Διαδίκτυο κ.λπ.) ή μηχανικό, όπως, μεταξύ άλλων, φωτοτύπηση, εγγραφή ή οποιοδήποτε σύστημα αποθήκευσης ή ανάκτησης πληροφοριών, του συνόλου ή μέρους της παρούσας έκδοσης χωρίς την προηγούμενη έγγραφη άδεια της Διεύθυνσης Επικοινωνίας (F-67075 Strasbourg Cedex ή publishing@coe.int).

Σχεδιασμός εξωφύλλου και σελιδοποίηση: Τμήμα Παραγωγής Εγγράφων και Εκδόσεων (SPDP), Συμβούλιο της Ευρώπης
Φωτογραφίες: iStockphoto.com

Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης
F-67075 Strasbourg Cedex <http://book.coe.int>

© Συμβούλιο της Ευρώπης, Απρίλιος 2018
Τυπώθηκε στο Συμβούλιο της Ευρώπης

Πλαίσιο Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό. Τόμος 2

Το κείμενο προέρχεται και χρησιμοποιείται με την άδεια του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η μετάφραση αυτή εκδίδεται σε συμφωνία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, αλλά με την αποκλειστική ευθύνη των μεταφραστών.

© *New Wrinkle, Action Aid Hellas, Φεβρουάριος 2020, ελληνική μετάφραση.*

Προσαρμογή γραφιστικού σχεδιασμού: Στέλλα Δημητρακοπούλου
Εκτύπωση: Γ. Κωστόπουλος Γραφικές Τέχνες
Μετάφραση: Μαρία Παϊζή
Επιμέλεια έκδοσης: Ηρώ Μακρή
Υπεύθυνος έκδοσης: Πάνος Παπαδημητρόπουλος

Η μετάφραση και η έκδοση στα ελληνικά του Πλαισίου Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας New Wrinkle και της Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης Action Aid Hellas.

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΠΡΟΟΙΜΙΟ	7
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – Η ΠΛΗΡΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΩΝ ΕΠΙΚΥΡΩΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΔΟΚΙΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ	55Σ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	59
ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΗ	61

Για μια γρήγορη ματιά, το Μοντέλο Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό βρίσκεται στο πίσω μέρος αυτής της έκδοσης.

Πρόλογος

Οι δημοκρατικοί νόμοι και θεσμοί μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά μόνο εφόσον βασίζονται σε έναν δημοκρατικό πολιτισμό. Κεντρικό ρόλο σε τούτο διαδραματίζει η εκπαίδευση. Σε αυτά τα συμπεράσματα κατέληξε η Τρίτη Σύνοδος Κορυφής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία έλαβε χώρα στη Βαρσοβία το 2005. Υπό το πρίσμα αυτό, ο οργανισμός μας ανέλαβε την «προώθηση του δημοκρατικού πολιτισμού μεταξύ των πολιτών μας». Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να διασφαλίζουμε ότι οι νέοι αποκτούν τις γνώσεις, τις αξίες και τις δυνατότητες ώστε να είναι υπεύθυνοι πολίτες μέσα σε σύγχρονες, πολύμορφες και δημοκρατικές κοινωνίες.

Τα κράτη μέλη προώθησαν σειρά πρωτοβουλιών προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν έχει επιτευχθεί σαφής εστίαση και κατανόηση ως προς τους κοινούς στόχους στην εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη. Το Πλαίσιο Αναφοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις Ικανότητες για Δημοκρατικό Πολιτισμό έρχεται να καλύψει αυτό το κενό.

Ο επιτακτικός χαρακτήρας του εγχειρήματος έγινε ολοφάνερος στον απόηχο των πολλαπλών τρομοκρατικών επιθέσεων που σημειώθηκαν σε ολόκληρη την Ευρώπη τα τελευταία χρόνια. Η εκπαίδευση αποτελεί μια μεσομακροπρόθεσμη επένδυση για την πρόληψη του βίαιου εξτρεμισμού και του ριζοσπαστισμού, ωστόσο η δουλειά πρέπει να ξεκινήσει τώρα. Έχοντας αυτά υπόψη, η Μόνιμη Διάσκεψη των υπουργών παιδείας του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατά την 25η σύνοδό της στις Βρυξέλλες το 2016, έκανε ομόφωνα δεκτό το μοντέλο ικανοτήτων (που περιλαμβάνεται στον Τόμο 1 του Πλαισίου).

Το παρόν Πλαίσιο Αναφοράς είναι προϊόν εκτεταμένων διαβουλεύσεων και ελέγχων εντός των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης και πέραν αυτών. Εδράζεται σε αρχές κοινές στις δημοκρατικές κοινωνίες μας. Καθορίζει τα εργαλεία και την κριτική κατανόηση που πρέπει να αποκτούν όλοι οι εκπαιδευόμενοι, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, προκειμένου να έχουν το αίσθημα του ανήκειν και να συμβάλλουν θετικά με τον δικό τους τρόπο στις δημοκρατικές κοινωνίες στις οποίες ζούμε. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Πλαίσιο Αναφοράς αφενός προσφέρει στα εκπαιδευτικά συστήματα μια κοινή εστίαση για τη δράση τους και αφετέρου λαμβάνει υπόψη ένα ευρύ φάσμα παιδαγωγικών προσεγγίσεων.

Στόχος του παρόντος Πλαισίου είναι να υποστηρίξει τα κράτη μέλη στη δημιουργία ανοιχτών, ανεκτικών και πολύμορφων κοινωνιών μέσω της εκπαίδευσης. Ευελπιστώ πως τα κράτη μέλη θα ενστερνιστούν αυτό το εργαλείο και θα το αξιοποιήσουν κατάλληλα.

Thorbjørn Jagland

*Γενικός Γραμματέας
του Συμβουλίου της Ευρώπης*

Προοίμιο

Σε τι είδους κοινωνία θα ζήσουν τα παιδιά μας αύριο; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα βρίσκεται εν πολλοίς στην εκπαίδευση που τους παρέχουμε σήμερα. Η εκπαίδευση διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην οικοδόμηση του μέλλοντος και αντικατοπτρίζει το είδος του κόσμου που θέλουμε να δημιουργήσουμε για τις επερχόμενες γενιές.

Η δημοκρατία είναι ένας από τους τρεις πυλώνες του Συμβουλίου της Ευρώπης, και τα κράτη μέλη του Συμβουλίου δεν θα πρέπει να αμφιβάλλουν για το γεγονός ότι πρέπει να παραμείνει βασικό θεμέλιο των μελλοντικών κοινωνιών μας. Οι θεσμοί μας είναι ισχυροί, ωστόσο για να μπορούν να λειτουργούν με πραγματικά δημοκρατικό τρόπο θα πρέπει οι πολίτες μας να έχουν πλήρη επίγνωση όχι μόνο των δικαιωμάτων ψήφου τους, αλλά και των αξιών που οι θεσμοί πρεσβεύουν. Τα εκπαιδευτικά συστήματα και τα σχολεία μας πρέπει να προετοιμάζουν τους νέους ώστε να γίνονται ενεργά, συμμετοχικά και υπεύθυνα άτομα: οι πολυσύνθετες, πολυπολιτισμικές και ταχέως εξελισσόμενες κοινωνίες στις οποίες ζούμε δεν μπορούν να συμβιβάζονται με κάτι λιγότερο. Στην αυγή της εποχής της κβαντικής υπολογιστικής και της τεχνητής νοημοσύνης, καθίσταται ακόμη πιο σημαντικό να εφοδιάσουμε τα παιδιά μας με τις αξίες, τις στάσεις, τις δεξιότητες, τις γνώσεις και την κριτική κατανόηση που θα τους επιτρέπουν να λαμβάνουν υπεύθυνες αποφάσεις για το μέλλον τους.

Σημείο εκκίνησης για τη δημιουργία του Πλαισίου Αναφοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις ικανότητες που απαιτούνται για έναν δημοκρατικό πολιτισμό ήταν η πεποίθηση ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα, τα σχολεία και τα πανεπιστήμια θα πρέπει να αναδείξουν την προετοιμασία για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη ως μία από τις βασικές αποστολές τους. Αυτό σημαίνει ότι θα μεριμνούν ώστε οι εκπαιδευόμενοι να γνωρίζουν και να κατανοούν τις προκλήσεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι καθώς και τις συνέπειες των αποφάσεών τους – αυτά που είναι ικανοί να κάνουν και αυτά που δεν πρέπει να κάνουν. Για τον σκοπό αυτό, πρέπει να έχουν όχι μόνο τις γνώσεις αλλά και τις σχετικές ικανότητες, και στόχος του Πλαισίου είναι να ορίσει αυτές τις ικανότητες.

Το Πλαίσιο Αναφοράς αποτελείται από τρεις τόμους.

Ο πρώτος τόμος περιλαμβάνει το μοντέλο ικανοτήτων, όπως καθορίστηκε από διεπιστημονική ομάδα διεθνών εμπειρογνομόνων έπειτα από εκτεταμένες έρευνες και διαβουλεύσεις. Οι 20 ικανότητες διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες –Αξίες, Στάσεις, Δεξιότητες, Γνώση και Κριτική Κατανόηση– και συνοδεύονται από πληροφορίες σχετικά με το υπόβαθρο του μοντέλου, τον τρόπο με τον οποίο αναπτύχθηκε και τον τρόπο που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί.

Ο δεύτερος τόμος περιλαμβάνει σειρά δηλώσεων που προσδιορίζουν τους στόχους και τα αποτελέσματα μάθησης για κάθε ικανότητα. Σκοπός αυτών των περιγραφικών δεικτών είναι να βοηθήσουν τους εκπαιδευτές να σχεδιάζουν καταστάσεις μάθησης που τους επιτρέπουν να παρατηρούν τη συμπεριφορά των εκπαιδευόμενων σε σχέση

με μια συγκεκριμένη ικανότητα. Οι περιγραφικοί δείκτες εφαρμόστηκαν πιλοτικά σε σχολεία και εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν σε εθελοντική βάση σε 16 κράτη μέλη.

Ο τρίτος τόμος παρέχει καθοδήγηση σχετικά με το πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί το μοντέλο ικανοτήτων σε έξι εκπαιδευτικές ενότητες. Σύντομα, θα προστεθούν και νέα κεφάλαια. Το Πλαίσιο είναι ένα εργαλείο που δίνει έμπνευση για την ανάπτυξη ατομικών προσεγγίσεων στη διδασκαλία των ικανοτήτων για δημοκρατικό πολιτισμό, εξασφαλίζοντας παράλληλα την προσήλωση σε έναν κοινό στόχο. Μολονότι δεν είναι υποχρεωτικό να χρησιμοποιούνται με συγκεκριμένο τρόπο, οι τρεις τόμοι προορίζονται να αποτελέσουν ένα ενιαίο σύνολο. Συνιστούμε οι εκπαιδευτές να εξοικειωθούν με το σύνολο του Πλαισίου Αναφοράς προτού αναπτύξουν τη δική τους προσέγγιση σύμφωνα με τις συγκεκριμένες ανάγκες και το περιβάλλον τους.

Αισθάνομαι ιδιαίτερα υπερήφανη που παρουσιάζω στα κράτη μέλη μας το Πλαίσιο Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό. Αποτελεί προϊόν βαθιάς αφοσίωσης και πρότυπο διαβουλεύσεων και ευρύτητας σκέψης. Ευελπιστώ ότι πολλοί από εσάς θα αξιοποιήσετε το παρόν έργο με τρόπο που συνάδει προς το πνεύμα με το οποίο σάς το παραδίδουμε: ένα λιθαράκι στις προσπάθειες να δημιουργήσουμε μια μελλοντική κοινωνία στην οποία θα χαιρόμαστε να ζουν τα παιδιά μας.

Snežana Samardžić-Marković

Συμβούλιο της Ευρώπης

Γενική Διευθύντρια για τη Δημοκρατία

Ευχαριστίες

Συγγραφική Ομάδα

Το Πλαίσιο Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό εκπονήθηκε από το Τμήμα Εκπαίδευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης σε συνεργασία με τους ακόλουθους διεθνείς εμπειρογνώμονες:

Martyn Barrett

Luisa de Bivar Black

Michael Byram

Jaroslav Faltýn

Lars Gudmundson

Hillegje van't Land

Claudia Lenz

Pascale Mompoin-Gaillard

Milica Popović

Călin Rus

Salvador Sala

Natalia Voskresenskaya

Pavel Zgaga

Συμβούλιο της Ευρώπης – Τμήμα Εκπαίδευσης

Προϊστάμενος τμήματος: Sjur Bergan

Προϊστάμενος Τομέα Εκπαιδευτικής Πολιτικής: Villano Qiriazzi

Επικεφαλής έργου: Christopher Reynolds

Βοηθοί: Mireille Wendling, Claudine Martin-Ostwald

Υποστήριξη και βοήθεια

Το Τμήμα Εκπαίδευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης ευχαριστεί ιδιαίτερα για την αμέριστη στήριξη που προσέφεραν:

- ▶ Josep Dallerès και Esther Rabasa Grau, μόνιμους αντιπροσώπους του Πριγκιπάτου της Ανδόρρας στο Συμβούλιο της Ευρώπης από το 2012 έως το 2017.
- ▶ Germain Dondelinger[†], Jindřich Fryč και Etienne Gilliard, προέδρους της διοικούσας επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαιδευτική Πολιτική και Πρακτική από το 2012 έως το 2018.
- ▶ Ketevan Natriashvili, αναπληρωτή υπουργό παιδείας, Γεωργία.

- ▶ Το έργο εκπόνησης του Πλαισίου Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό έλαβε ενεργό και οικονομική στήριξη από τους υπουργούς παιδείας των ακόλουθων κρατών: Ανδόρρα, Βέλγιο, Γεωργία, Ελλάδα, Κύπρο, Νορβηγία και Τσεχική Δημοκρατία.

Επίσης, το Τμήμα Εκπαίδευσης εκφράζει την ευγνωμοσύνη του στο ευρωπαϊκό κέντρο Wergeland και το διαπολιτισμικό ινστιτούτο τής Τιμισοάρα για τη σημαντική συνδρομή τους στο πεδίο της κατάρτισης και της καθοδήγησης. Το έργο εκπόνησης του Πλαισίου Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό έλαβε ενεργό και οικονομική στήριξη από τους υπουργούς παιδείας των ακόλουθων κρατών: Ανδόρρα, Βέλγιο, Γεωργία, Ελλάδα, Κύπρο, Νορβηγία και Τσεχική Δημοκρατία.

Συνεργασίες

Το Τμήμα Εκπαίδευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης οφείλει πολλά στα πρόσωπα που αναφέρονται παρακάτω για την πολύτιμη ανατροφοδότηση και τη συνεργασία τους κατά την εκπόνηση του Πλαισίου Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό:

Erik Amna, Mattia Baiutti, Léonce Bekemans, Cezar Bîrzea, Lavinia Bracci, Fabiana Cardetti, Marisa Cavalli, Aidan Clifford, Daniel Coste, Que Anh Dang, Leah Davcheva, Darla Deardorff, Miguel Angel García López, Ralf Gauweiler, Rolf Gollob, Fernanda González-Dreher, Richard Harris, Prue Holmes, Bryony Hoskins, Caroline Howarth, Ted Huddleston, Elene Jibladze, Andreas Körber, Ildikó Lázár, Rachel Lindner, Petr Macek, Julia Marlier, Guillaume Marx, David Muller, Natia Natsvlishvili, Oana Nestian Sandu, Reinhild Otte, Stavroula Philippou (Σταυρούλα Φιλίππου), Alison Phipps, Agostino Portera, Marzena Rafalska, Monique Roiné, Roberto Ruffino, Florin Alin Sava, Hugh Starkey, Olena Styslavska, Angela Tesileanu, Felisa Tibbitts, Judith Torney-Purta, Angelos Vallianatos (Άγγελος Βαλλιανάτος), Manuela Wagner, Charlotte Wieslander, Robin Wilson, Ulrike Wolff-Jontofsohn, Fatmiroshe Xhemalaj.

Τέλος, το Τμήμα Εκπαίδευσης εκφράζει τις ειλικρινείς του ευχαριστίες στους εκπαιδευτικούς, στους εκπαιδευτές των εκπαιδευτικών και στους διευθυντές σχολείων που εφάρμοσαν πιλοτικά τους περιγραφικούς δείκτες για την αφοσίωση και τη συνεργασία τους.

Εισαγωγή

Για κάθε μία από τις 20 ικανότητες του Πλαισίου Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό (εφεξής, το Πλαίσιο), έχουν επινοηθεί και δοκιμαστεί ορισμένοι περιγραφικοί δείκτες ικανοτήτων. Όπως επισημάνθηκε στον Τόμο 1, ο στόχος τους είναι διττός:

1. να στηρίζουν την αξιολόγηση του υφιστάμενου επιπέδου επάρκειας ενός ατόμου ή μιας ομάδας σε καθεμία από τις ικανότητες, με σκοπό τον προσδιορισμό είτε των τομέων που χρήζουν περαιτέρω ανάπτυξης και των μαθησιακών αναγκών είτε της επάρκειας που έχει επιτευχθεί μετά από μια περίοδο μάθησης.
2. να χρησιμεύουν ως πηγή αναφοράς και εργαλειοθήκη για τους εκπαιδευτές κατά τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, σε περιβάλλον τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης.

Οι περιγραφικοί δείκτες είναι δηλώσεις που αναφέρονται σε μια συγκεκριμένη και ευδιάκριτη συμπεριφορά ενός ατόμου που έχει κατακτήσει ένα ορισμένο επίπεδο ικανότητας.

Οι τρόποι με τους οποίους ένα άτομο μπορεί να επιδεικνύει, διαμέσου μιας ευδιάκριτης συμπεριφοράς, το επίπεδο κατάκτησης οποιασδήποτε ικανότητας, ποικίλλουν. Το ίδιο ισχύει με τις Ικανότητες για Δημοκρατικό Πολιτισμό (ΙΔΠ). Ωστόσο, είναι αναγκαίο να προσδιορίσουμε τις συμπεριφορές που μπορούν να υποδηλώσουν αξιόπιστα ότι ένα άτομο κατέχει ένα ορισμένο επίπεδο επάρκειας σε μια συγκεκριμένη ικανότητα, προκειμένου να είναι δυνατός ο λειτουργικός προσδιορισμός των ικανοτήτων. Οι περιγραφικοί δείκτες που αναφέρονται παρακάτω πληρούν αυτή την απαίτηση εφόσον αφενός απορρέουν από μια συστηματική διαδικασία ανάπτυξης και δοκιμών με την αρωγή μεγάλου αριθμού εν ενεργεία εκπαιδευτικών, και αφετέρου έχουν εφαρμοστεί πιλοτικά σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Η διαδικασία αυτή περιγράφεται στο κεφάλαιο 3 του παρόντος τόμου.

Η πιλοτική εφαρμογή των περιγραφικών δεικτών ανέδειξε δύο σύνολα περιγραφικών δεικτών:

- ▶ Το κεφάλαιο 1 παρουσιάζει ένα σύνολο 135 βασικών περιγραφικών δεικτών. Αυτό περιλαμβάνει, για κάθε ικανότητα, περιορισμένο αριθμό περιγραφικών δεικτών οι οποίοι υποδηλώνουν με σαφήνεια ένα από τα τρία επίπεδα επάρκειας: βασικό, μέσο και προχωρημένο.
- ▶ Το κεφάλαιο 2 περιέχει μια πιο διευρυμένη λίστα 447 περιγραφικών δεικτών, στην οποία –εκτός από τους βασικούς περιγραφικούς δείκτες– περιλαμβάνονται επιπρόσθετοι επικυρωμένοι περιγραφικοί δείκτες, εκ των οποίων μερικοί συνδέονται με ένα συγκεκριμένο επίπεδο επάρκειας και άλλοι εντοπίζονται ανάμεσα στο βασικό και το μέσο επίπεδο ή ανάμεσα στο μέσο και το προχωρημένο επίπεδο (στους πίνακες περιγραφικών δεικτών εμφανίζονται ως ΒΜ - βασικό/μέσο και ΜΠ - μέσο/προχωρημένο, αντίστοιχα). Για λόγους αναφοράς, κάθε περιγραφικός δείκτης έχει τον δικό του αριθμό. Όπου χρειάζεται, αναγράφεται επίσης ο αριθμός που έχει δοθεί στους βασικούς περιγραφικούς δείκτες του κεφαλαίου 1.

Ορισμένοι περιγραφικοί δείκτες μοιάζουν αρκετά και έχουν παραπλήσια σημασία. Ωστόσο, αποφασίστηκε να συμπεριληφθούν στη λίστα ώστε οι χρήστες να έχουν τη δυνατότητα επιλογής (ενδεχομένως, κάποιος από τους παρεμφερείς περιγραφικούς δείκτες να μεταφράζεται ευκολότερα).

Σε 14 από τις 20 ικανότητες, υπάρχουν δύο βασικοί περιγραφικοί δείκτες ανά επίπεδο επάρκειας. Οι εξαιρέσεις σε αυτόν τον γενικό κανόνα έχουν ως εξής:

Μόνο ένας περιγραφικός δείκτης έχει επικυρωθεί για το μέσο επίπεδο στην κατηγορία «απόδοση αξίας στην πολιτισμική πολυμορφία», για το προχωρημένο επίπεδο στην κατηγορία «υπευθυνότητα» και, τέλος, για το βασικό επίπεδο στην κατηγορία «γνώση και κριτική κατανόηση της γλώσσας και της επικοινωνίας».

Στη λίστα των βασικών περιγραφικών δεικτών για την «απόδοση αξίας στη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη, την ισονομία, την ισότητα και στο κράτος δικαίου» συμπεριλήφθηκαν τρεις περιγραφικοί δείκτες ανά επίπεδο επάρκειας. Τρεις περιγραφικοί δείκτες υπάρχουν επίσης και για το μέσο και το προχωρημένο επίπεδο στην κατηγορία «ανθεκτικότητα στην αμφισημία».

Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη την πολυπλοκότητα της κατηγορίας «γνώση και κριτική κατανόηση του κόσμου», συμπεριλήφθηκαν έξι βασικοί περιγραφικοί δείκτες για το βασικό και το προχωρημένο επίπεδο επάρκειας και επτά βασικοί περιγραφικοί δείκτες για το μέσο επίπεδο.

Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων που συλλέχθηκαν κατά τη φάση της πιλοτικής εφαρμογής των περιγραφικών δεικτών εξασφαλίζει τον σωρευτικό χαρακτήρα τους. Αυτό σημαίνει ότι ένα άτομο που επιδεικνύει σταθερά και χωρίς βοήθεια τη συμπεριφορά που αντιστοιχεί σε έναν περιγραφικό δείκτη προχωρημένου επιπέδου είναι πολύ πιθανό να είναι εξίσου ικανό να επιδεικνύει τις συμπεριφορές που αντιστοιχούν στους περιγραφικούς δείκτες του βασικού και του μέσου επιπέδου. Ομοίως, ένα άτομο που επιδεικνύει τη συμπεριφορά που αντιστοιχεί στους περιγραφικούς δείκτες του μέσου επιπέδου επάρκειας είναι πάρα πολύ πιθανό να είναι επίσης ικανό να επιδεικνύει συμπεριφορές που αντιστοιχούν στο βασικό επίπεδο επάρκειας.

Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι μόλις φτάσει σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο επάρκειας, ένα άτομο μπορεί μόνο να αυξάνει το επίπεδο κατάκτησης της αντίστοιχης ικανότητας. Διάφοροι παράγοντες, όπως η ηλικία, οι αλλαγές στο κοινωνικό περιβάλλον, οι τραυματικές εμπειρίες και ούτω καθεξής, ενδέχεται να επιφέρουν προσωρινή ύφεση σε ορισμένες ικανότητες, με αποτέλεσμα να απαιτείται επιπρόσθετη στήριξη ώστε το άτομο να επιστρέψει στο υψηλότερο επίπεδο επάρκειας.

Για να εξασφαλίζεται η άμεση συνάφειά τους με την εκπαιδευτική πρακτική, οι περιγραφικοί δείκτες ικανοτήτων έχουν διατυπωθεί στη γλώσσα των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Αυτό σημαίνει ότι κάθε περιγραφικός δείκτης ξεκινά με ένα ρήμα δράσης που ακολουθείται από το αντικείμενο του εν λόγω ρήματος, ενώ η συμπεριφορά που περιγράφεται είναι ευδιάκριτη και μετρήσιμη. Εφόσον, όπως αναφέρθηκε στον Τόμο 1, οι ικανότητες αναπτύσσονται σε συμπλέγματα, ένα σύνολο περιγραφικών δεικτών διαφορετικών ικανοτήτων δύναται να χρησιμοποιείται πρωτίστως για να ορίζει τα μαθησιακά αποτελέσματα σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Από την άλλη πλευρά, μια απλουστευτική χρήση των δεικτών δεν κρίνεται σκόπιμη, καθώς οι περιγραφικοί δείκτες συνδέονται κυρίως με την επάρκεια και όχι με την επίτευξη ως αποτέλεσμα μιας και μόνο συγκεκριμένης μαθησιακής δραστηριότητας. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τη διάκριση μεταξύ επάρκειας και επίτευξης, βλ. κεφάλαιο 3 σχετικά με την αξιολόγηση, στον Τόμο 3 του Πλαισίου.

Τα τρία επίπεδα επάρκειας (βασικό, μέσο και προχωρημένο) για τα οποία έχουν διαβαθμιστεί οι περιγραφικοί δείκτες ικανοτήτων δεν θα πρέπει να συσχετίζονται αυστηρά με τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Ασφαλώς, υπάρχουν στοιχεία που έχουν κυρίως σχέση με τη γνώση και την κριτική κατανόηση. Σε αυτή την περίπτωση, ένα προχωρημένο επίπεδο επάρκειας είναι πιθανότερο να επιτευχθεί σε υψηλότερη βαθμίδα εκπαίδευσης. Αντιθέτως, σε ό,τι αφορά τις αξίες, τις στάσεις και τις δεξιότητες, πολλά στοιχεία αποκτώνται ακόμη και σε νεαρή ηλικία, και φυσικά μπορούν αργότερα να αναπτυχθούν περαιτέρω.

Η χρήση των περιγραφικών δεικτών ικανοτήτων συνδέεται στενά με την παρατήρηση. Όταν εφαρμόζεται σε τακτική βάση, η παρατήρηση ενσωματώνεται στη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης. Στην καθημερινή επαγγελματική ζωή τους, οι εκπαιδευτικοί είναι πεπειραμένοι παρατηρητές των εκπαιδευόμενων, ακόμη κι αν δεν έχουν πάντοτε πλήρη επίγνωση του τρόπου και του αντικειμένου της παρατήρησής τους, αλλά και του τρόπου επεξεργασίας των αποτελεσμάτων της παρατήρησης. Ωστόσο, κατά την παρατήρηση της συμπεριφοράς των εκπαιδευόμενων στο Πλαίσιο των Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό και της χρήσης των περιγραφικών δεικτών ως σημείων αναφοράς, η διαδικασία πρέπει να υλοποιείται συνειδητά και να προγραμματίζεται με προσοχή.

Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη αρκετές πτυχές:

- ▶ Η παρατήρηση πρέπει να υλοποιείται με τρόπο που δεν διαταράσσει τη διαδικασία μάθησης ούτε φέρνει τον εκπαιδευόμενο σε δύσκολη θέση.
- ▶ Η παρατήρηση πρέπει να ενσωματώνει ένα εύρος καταστάσεων, μεταξύ άλλων την αντίδραση του εκπαιδευόμενου σε συγκεκριμένα καθήκοντα, τη δουλειά που γίνεται σε ατομικό επίπεδο μέσα στην αίθουσα, τις αλληλεπιδράσεις με τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές κατά την υλοποίηση δραστηριοτήτων στην τάξη, καθώς και τη συμπεριφορά στα διαλείμματα, πριν και μετά την έναρξη των μαθημάτων ή κατά τη διάρκεια εξωσχολικών δραστηριοτήτων.
- ▶ Δεδομένου ότι οι ικανότητες για δημοκρατικό πολιτισμό κινητοποιούνται σε συμπλέγματα, οι συμπεριφορές σε μια συγκεκριμένη κατάσταση μπορεί να σχετίζονται με ένα σύνολο περιγραφικών δεικτών και όχι με έναν μοναδικό περιγραφικό δείκτη.

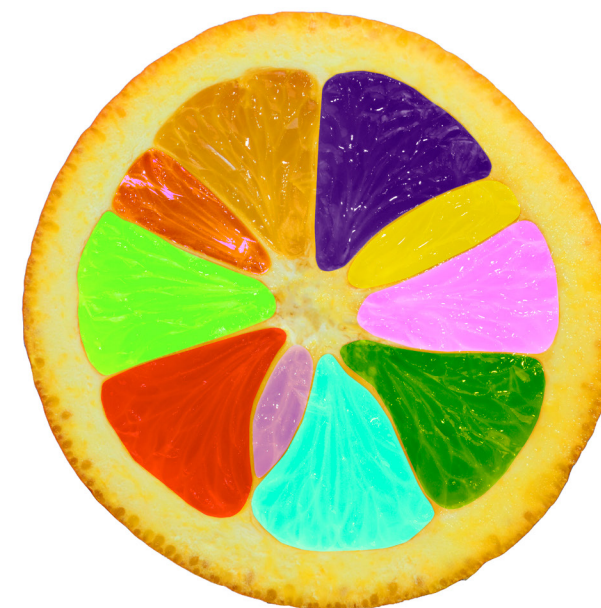

- ▶ Η χρήση των περιγραφικών δεικτών διευκολύνει όχι μόνο την παρατήρηση αλλά και την καταγραφή της παρατηρούμενης συμπεριφοράς: είναι ευκολότερο να κρατήσουμε μια σημείωση στον κωδικό που συνδέεται με τους σχετικούς περιγραφικούς δείκτες από το να καταγράψουμε την πλήρη περιγραφή της παρατηρούμενης συμπεριφοράς. Η ποιοτική παρατήρηση χρησιμοποιεί τη γραπτή μαρτυρία και δεν αρκείται στη μνήμη.
- ▶ Η παρατήρηση πρέπει να εστιάζεται στη λεκτική, την παρα-λεκτική και τη μη λεκτική συμπεριφορά και να εξετάζει, εκτός από τις λέξεις και τις πράξεις, πτυχές όπως η οπτική επικοινωνία, οι στάσεις, η έκφραση των συναισθημάτων κ.λπ.
- ▶ Η παρατήρηση της συμπεριφοράς που αποτυπώνεται σε έναν συγκεκριμένο περιγραφικό δείκτη θα πρέπει να γίνεται με συνεπή τρόπο, για μια χρονική περίοδο, και να μη βασίζεται απλώς στην πρώτη εντύπωση, στις ατομικές πεποιθήσεις, προσδοκίες και μεροληπτικές απόψεις του παρατηρητή ή σε μια συγκεκριμένη στιγμή ή δραστηριότητα. Μια συγκεκριμένη εκδήλωση συμπεριφοράς μπορεί επίσης να είναι τυχαία ή να προκαλείται από παράγοντες που ο παρατηρητής αγνοεί, ενώ η απουσία εκδήλωσης μιας συμπεριφοράς μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν έχει δοθεί στον εκπαιδευόμενο η δυνατότητα να εκδηλώσει την αντίστοιχη συμπεριφορά.

Καθώς οι δεξιότητες της ακρόασης και της παρατήρησης αποτελούν σημαντική συνιστώσα του μοντέλου ικανοτήτων για δημοκρατικό πολιτισμό, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι εκπαιδευόμενοι μπορούν και πρέπει να τις αναπτύξουν. Στο πλαίσιο αυτό, η παρατήρηση των συναδέλφων μπορεί να αναδειχθεί σε αποτελεσματικό εργαλείο ανάπτυξης των δεξιοτήτων παρατήρησης.

Η παρατήρηση της συμπεριφοράς με γνώμονα περιγραφικούς δείκτες είναι αποτελεσματικό εργαλείο για τη διάγνωση των μαθησιακών κενών, και επιτρέπει την κατάρτιση ορθώς στοχοθετημένων εξατομικευμένων σχεδίων και την επαρκή χρήση στρατηγικών κλιμάκωσης και/ή διαφοροποίησης.

Άλλα ζητήματα που αφορούν τη χρήση των περιγραφικών δεικτών, καθώς και μια επανεξέταση ορισμένων από τους κινδύνους κατάχρησης, παρουσιάζονται στο κεφάλαιο που αναφέρεται στους περιγραφικούς δείκτες, στον Τόμο 1 του Πλαισίου. Οι πιθανοί τρόποι χρήσης των περιγραφικών δεικτών στον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών, στην αξιολόγηση, στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, καθώς και στον σχεδιασμό της χρήσης του Πλαισίου σε μια συνολική σχολική προσέγγιση παρουσιάζονται στα αντίστοιχα κεφάλαια του Τόμου 3.

Κεφάλαιο 1

Οι βασικοί περιγραφικοί δείκτες

Αξίες

1. Απόδοση αξίας στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στα ανθρώπινα δικαιώματα

1	Υποστηρίζει ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει πάντοτε να τυγχάνουν προστασίας και σεβασμού	Βασικό
2	Υποστηρίζει ότι τα ειδικά δικαιώματα των παιδιών θα πρέπει να τυγχάνουν σεβασμού και προστασίας από την κοινωνία	
3	Υπερασπίζεται την άποψη ότι κανένας δεν πρέπει να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική τιμωρία ή μεταχείριση	Μέσο
4	Υποστηρίζει ότι όλοι οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να εέβονται, να προστατεύουν και να εφαρμόζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα	
5	Υπερασπίζεται την άποψη ότι ένας άνθρωπος που φυλακίζεται και υπόκειται σε περιορισμούς δεν είναι λιγότερο άξιος σεβασμού και αξιοπρέπειας από οποιονδήποτε άλλο	Προχωρημένο
6	Διατυπώνει την άποψη ότι όλοι οι νόμοι θα πρέπει να συμμορφώνονται προς τους διεθνείς κανόνες και τα πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα	

2. Απόδοση αξίας στην πολιτισμική πολυμορφία

7	Προάγει την άποψη ότι θα πρέπει να είμαστε ανεκτικοί με τις διαφορετικές πεποιθήσεις που πρεσβεύουν άλλοι στην κοινωνία	Βασικό
8	Προάγει την άποψη ότι θα πρέπει πάντοτε να επιδιώκουμε την αμοιβαία κατανόηση και τον ουσιαστικό διάλογο ανάμεσα στους ανθρώπους και στις ομάδες που θεωρείται ότι «διαφέρουν» μεταξύ τους	
9	Διατυπώνει την άποψη ότι η πολιτισμική πολυμορφία μέσα σε μια κοινωνία θα πρέπει να αξιολογείται και να εκτιμάται με θετικό τρόπο	Μέτριο
10	Υποστηρίζει ότι ο διαπολιτισμικός διάλογος θα πρέπει να χρησιμοποιείται για να μας βοηθά να αναγνωρίζουμε τις διαφορετικές ταυτότητες και τους διαφορετικούς πολιτισμικούς δεσμούς μας	Προχωρημένο
11	Υποστηρίζει ότι ο διαπολιτισμικός διάλογος θα πρέπει να χρησιμοποιείται για την προαγωγή του σεβασμού και ενός πολιτισμού «συνύπαρξης»	

3. Απόδοση αξίας στη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη, την ισονομία, την ισότητα και στο κράτος δικαίου

12	Υποστηρίζει ότι τα σχολεία θα πρέπει να διδάσκουν στους μαθητές τη δημοκρατία και τον τρόπο που πρέπει να ενεργούν ως δημοκρατικοί πολίτες	Βασικό
13	Διατυπώνει την άποψη ότι όλοι οι πολίτες θα πρέπει να τυγχάνουν ίσης και αμερόληπτης μεταχείρισης απέναντι στον νόμο	
14	Υποστηρίζει ότι οι νόμοι θα πρέπει πάντοτε να εφαρμόζονται και να επιβάλλονται με δίκαιο τρόπο	
15	Υποστηρίζει ότι οι δημοκρατικές εκλογές θα πρέπει πάντοτε να διεξάγονται με ελεύθερο και δίκαιο τρόπο, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και την εθνική νομοθεσία, και χωρίς νοθεία	Μέτριο
16	Διατυπώνει την άποψη ότι ένας δημόσιος λειτουργός που ασκεί εξουσία, δεν θα πρέπει να καταχράται τη θέση του και να υπερβαίνει τα όρια της νόμιμης εξουσίας του	
17	Επικροτεί την άποψη ότι τα δικαστήρια θα πρέπει να είναι προσιτά σε όλους ώστε κανένας να μη στερείται τη δυνατότητα προσφυγής στη δικαιοσύνη επειδή η διαδικασία είναι κοστοβόρα, δύσκολη ή περίπλοκη	
18	Επικροτεί την άποψη ότι τα πρόσωπα στα οποία έχει ανατεθεί η νομοθετική εξουσία θα πρέπει να λογοδοτούν στον νόμο και να υπόκεινται στην κατάλληλη συνταγματική εποπτεία	Προχωρημένο
19	Διατυπώνει την άποψη ότι οι πληροφορίες σχετικά με τις δημόσιες πολιτικές και την εφαρμογή τους θα πρέπει να είναι διαθέσιμες στο κοινό	
20	Υποστηρίζει ότι θα πρέπει να υπάρχουν αποτελεσματικά ένδικα μέσα κατά των ενεργειών δημόσιων αρχών που παραβιάζουν τα δικαιώματα των πολιτών	

Στάσεις

4. Δεκτικότητα στην πολιτισμική ετερότητα

21	Ενδιαφέρεται να μαθαίνει για τις πεποιθήσεις, τις αξίες, τις παραδόσεις και τις κοσμοθεωρίες άλλων ανθρώπων	Βασικό
22	Ενδιαφέρεται να ταξιδεύει σε άλλες χώρες	
23	Εκφράζει περιέργεια για άλλες πεποιθήσεις και ερμηνείες και άλλους πολιτισμικούς προσανατολισμούς και δεσμούς	Μέτριο
24	Αντιμετωπίζει θετικά το ενδεχόμενο να έχει εμπειρία άλλων πολιτισμών	
25	Επιζητά και θεωρεί ευπρόσδεκτες τις ευκαιρίες για συναντήσεις με ανθρώπους που έχουν διαφορετικές αξίες, συνήθειες και συμπεριφορά	Προχωρημένο
26	Επιδιώκει την επαφή με άλλους ανθρώπους ώστε να γνωρίσει τον πολιτισμό τους	

5. Σεβασμός

27	Δίνει χώρο στους άλλους για να εκφράζονται	Βασικό
28	Εκφράζει σεβασμό για τους άλλους θεωρώντας τους ισότιμα ανθρώπινα όντα	
29	Αντιμετωπίζει όλους τους ανθρώπους με σεβασμό ανεξαρτήτως του πολιτισμικού τους υπόβαθρου	Μέτριο
30	Εκφράζει σεβασμό για τους ανθρώπους που ανήκουν σε διαφορετική κοινωνικοοικονομική κατάσταση από τον ίδιο/την ίδια	
31	Εκφράζει σεβασμό για τις θρησκευτικές διαφορές	Προχωρημένο
32	Εκφράζει σεβασμό για τους ανθρώπους που πρεσβεύουν διαφορετικές πολιτικές απόψεις από τον ίδιο/την ίδια	

6. Πολιτειακή συνείδηση

33	Εκφράζει προθυμία να συνεργαστεί και να δουλέψει με άλλους	Βασικό
34	Συνεργάζεται με άλλους για κοινούς σκοπούς και ενδιαφέροντα	
35	Εκφράζει τη δέσμευση να μην παραμένει απλός θεατής όταν παραβιάζονται τα δικαιώματα και η αξιοπρέπεια των άλλων	Μέτριο
36	Συζητά για το τι μπορεί να γίνει ώστε να βελτιωθεί η κοινότητα	
37	Ασκεί τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες της ιδιότητας του ενεργού πολίτη σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο	Προχωρημένο
38	Φροντίζει να είναι ενήμερος/η σχετικά με θέματα που αφορούν τον πολίτη	

7. Υπευθυνότητα

39	Δείχνει ότι αποδέχεται την ευθύνη για τις πράξεις του/της	Βασικό
40	Αν πληγώσει κάποιον, ζητά συγγνώμη	
41	Υποβάλλει εγκαίρως τη δουλειά που του/της έχει ανατεθεί	Μέσο
42	Δείχνει ότι αναλαμβάνει την ευθύνη για τα λάθη του/της	
43	Τηρεί με συνέπεια τις δεσμεύσεις του/της προς τους άλλους	Προχωρημένο

8. Αυτεπάρκεια

44	Εκφράζει πίστη στην ικανότητά του/της να κατανοεί διάφορα θέματα	Βασικό
45	Εκφράζει την πεποίθηση ότι μπορεί να υλοποιεί τις δραστηριότητες που έχει σχεδιάσει	
46	Εκφράζει πίστη στην ικανότητά του/της να ξεπερνά τα εμπόδια κατά την επιδίωξη ενός στόχου	Μέσο
47	Εκφράζει τη βεβαιότητα ότι είναι σε θέση να αλλάξει, εφόσον το επιθυμεί	
48	Δείχνει να αισθάνεται ασφαλής ως προς τις ικανότητές του/της να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις της ζωής	Προχωρημένο
49	Εκφράζει την πεποίθηση ότι ξέρει να χειρίζεται απρόβλεπτες καταστάσεις χάρη στην επινοητικότητα του/της	

9. Ανεκτικότητα στην αμφισημία

50	Συνεργάζεται καλά με άλλους ανθρώπους που έχουν πολλές διαφορετικές απόψεις	Βασικό
51	Δείχνει ότι μπορεί να είναι επιφυλακτικός/ή στην κρίση του/της για άλλους ανθρώπους	
52	Νιώθει άνετα σε μη οικείες καταστάσεις	Μέσο
53	Αντιμετωπίζει την αβεβαιότητα με θετικό και εποικοδομητικό τρόπο	
54	Αντεπεξέρχεται καλά σε απρόβλεπτες καταστάσεις	Προχωρημένο
55	Καλωσορίζει το ενδεχόμενο αμφισβήτησης των ιδεών και αξιών του/της	
56	Απολαμβάνει την πρόκληση να επιλύει διφορούμενα ζητήματα	
57	Χαίρεται να αντιμετωπίζει περίπλοκες καταστάσεις	

Δεξιότητες

10. Δεξιότητες αυτόνομης μάθησης

58	Δείχνει ότι μπορεί να εντοπίζει πηγές μάθησης (π.χ. ανθρώπους, βιβλία, διαδίκτυο)	Βασικό
59	Ζητά διευκρινίσεις από τρίτους σχετικά με καινούργιες πληροφορίες, όποτε χρειάζεται	
60	Μπορεί να αποκτά γνώσεις για καινούργια θέματα με ελάχιστη επιτήρηση	Μέσο
61	Μπορεί να αξιολογεί την ποιότητα της δικής του/της δουλειάς	
62	Μπορεί να επιλέγει τις πιο αξιόπιστες από τις διαθέσιμες πηγές πληροφόρησης ή συμβουλών	Προχωρημένο
63	Δείχνει ικανός/ή να παρακολουθεί, να καθορίζει, να ιεραρχεί και να ολοκληρώνει τα καθήκοντά του/της χωρίς άμεση εποπτεία	

11. Δεξιότητες αναλυτικής και κριτικής σκέψης

64	Μπορεί να αναγνωρίζει τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στις καινούργιες πληροφορίες και σε όσα είναι ήδη γνωστά	Βασικό
65	Χρησιμοποιεί αποδεικτικά στοιχεία για να στηρίζει τις απόψεις του/της	
66	Μπορεί να αξιολογεί τους κινδύνους που σχετίζονται με διαφορετικές επιλογές	Μέσο
67	Δείχνει ότι σκέφτεται κατά πόσον οι πληροφορίες που χρησιμοποιεί είναι σωστές	
68	Μπορεί να εντοπίζει τυχόν διαφορές ή αντιφάσεις ή αποκλίσεις στο υλικό που εξετάζει	Προχωρημένο
69	Μπορεί να χρησιμοποιεί σαφή και δυνάμενα να καθοριστούν κριτήρια, αρχές ή αξίες για να προβαίνει σε κρίσεις	

12. Δεξιότητες ακρόασης και παρατήρησης

70	Ακούει προσεκτικά τις διαφορετικές απόψεις	Βασικό
71	Ακούει προσεκτικά τους άλλους	
72	Παρακολουθεί τις χειρονομίες των ομιλητών και συνολικά τη γλώσσα του σώματος για να μπορεί να διαπιστώνει το νόημα των λόγων τους	Μέσο
73	Μπορεί να ακούει αποτελεσματικά ώστε να αποκρυπτογραφεί τα νοήματα και τις προθέσεις του άλλου	
74	Δίνει προσοχή σε όσα οι άλλοι υπονοούν αλλά δεν λένε	Προχωρημένο
75	Παρατηρεί πώς άνθρωποι με άλλους πολιτισμικούς δεσμούς αντιδρούν στην ίδια κατάσταση	

13. Ενσυναίσθηση

76	Μπορεί να αναγνωρίζει πότε ένας σύντροφος χρειάζεται τη βοήθειά του/της	Βασικό
77	Εκφράζει τη συμπάραστασή του/της για τα δεινά που βλέπει να συμβαίνουν σε άλλους	

78	Προσπαθεί να κατανοεί καλύτερα τους φίλους του/της προσεγγίζοντας τα πράγματα από τη δική τους σκοπιά	Μέσο
79	Λαμβάνει υπόψη του/της τα συναισθήματα των άλλων όταν παίρνει αποφάσεις	
80	Διατυπώνει την άποψη ότι όταν συλλογίζεται ανθρώπους σε άλλες χώρες, συμμερίζεται τις χαρές και τις λύπες τους	Προχωρημένο
81	Αναγνωρίζει επακριβώς τα αισθήματα των άλλων, ακόμη κι όταν αυτοί δεν θέλουν να τα φανερώσουν	

14. Ευελιξία και προσαρμοστικότητα

82	Αλλάζει τις απόψεις του/της, εφόσον του/της αποδείξουν με λογικά επιχειρήματα ότι κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο	Βασικό
83	Μπορεί να αλλάξει αποφάσεις που έχει λάβει εφόσον αυτό καθίσταται αναγκαίο λόγω των συνεπειών τους	
84	Προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις επιστρατεύοντας μια καινούργια δεξιότητα	Μέσο
85	Προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις εφαρμόζοντας τις γνώσεις του/της με διαφορετικό τρόπο	
86	Υιοθετεί τις κοινωνικοπολιτισμικές συμβάσεις άλλων πολιτισμικών ομάδων όταν αλληλεπιδρά με μέλη αυτών των ομάδων	Προχωρημένο
87	Μπορεί να τροποποιεί τη συμπεριφορά του/της ώστε αυτή να εναρμονίζεται με άλλους πολιτισμούς	

15. Γλωσσικές, επικοινωνιακές και πολυγλωσσικές δεξιότητες

88	Μπορεί να εκφράζει τις σκέψεις του/της για ένα πρόβλημα	Βασικό
89	Ζητά από τους ομιλητές να επαναλάβουν κάτι που δεν του/της είναι ξεκάθαρο	
90	Κάνει ερωτήσεις που δείχνουν ότι έχει κατανοήσει τις θέσεις των άλλων	Μέσο
91	Μπορεί να υιοθετεί διαφορετικούς τρόπους εκφράσεων ευγενείας σε άλλη γλώσσα	
92	Μπορεί να μεσολαβεί γλωσσικά σε διαπολιτισμικές ανταλλαγές κάνοντας μετάφραση, διερμηνεία ή παρέχοντας διευκρινίσεις	Προχωρημένο
93	Μπορεί να αποφεύγει με επιτυχία τις διαπολιτισμικές παρανοήσεις	

16. Δεξιότητες συνεργασίας

94	Οικοδομεί θετικές σχέσεις με άλλους ανθρώπους σε μια ομάδα	Βασικό
95	Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, συμβάλλει στην ομαδική εργασία στον βαθμό που του/της αναλογεί	
96	Προσπαθεί να επιτυγχάνει συναίνεση ώστε να εκπληρώνει τους στόχους της ομάδας	Μέσο
97	Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, ενημερώνει τους άλλους για τυχόν συναφείς ή χρήσιμες πληροφορίες	
98	Εμπνέει ενθουσιασμό στα μέλη της ομάδας ώστε να επιτυγχάνονται οι κοινί στόχοι	Προχωρημένο
99	Όταν συνεργάζεται με άλλους, τους υποστηρίζει παρά τις διαφορετικές απόψεις τους	

17. Δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων

100	Μπορεί να επικοινωνεί με σεβασμό με τα εμπλεκόμενα στη σύγκρουση μέρη	Βασικό
101	Μπορεί να βρίσκει εναλλακτικές λύσεις για την επίλυση των συγκρούσεων	
102	Μπορεί να στηρίζει άλλους στην επίλυση συγκρούσεων βοηθώντας τους να κατανοούν τις διαθέσιμες επιλογές	Μέσο
103	Μπορεί να ενθαρρύνει τις αντιμαχόμενες πλευρές να ακούνε προσεκτικά η μία την άλλη και να μοιράζονται τις έγνοιες και τις ανησυχίες τους	
104	Καταφεύγει τακτικά στην επικοινωνία για να συνεισφέρει στην επίλυση διαπροσωπικών συγκρούσεων	Προχωρημένο
105	Μπορεί να διαχειρίζεται αποτελεσματικά το στρες, το άγχος και την ανασφάλεια των άλλων σε συγκρουσιακές καταστάσεις	

Γνώση και κριτική κατανόηση

18. Γνώση και κριτική κατανόηση του εαυτού

106	Μπορεί να περιγράψει τα κίνητρά του/της	Βασικό
107	Μπορεί να περιγράψει τους τρόπους με τους οποίους οι σκέψεις και τα συναισθήματά του/της επηρεάζουν τη συμπεριφορά του/της	
108	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις αξίες και τις πεποιθήσεις του/της	Μέσο
109	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τον εαυτό του/της από πολλές διαφορετικές σκοπιές	
110	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις προκαταλήψεις του/της και τα στερεότυπα και τι κρύβεται πίσω από αυτά	Προχωρημένο
111	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τα συναισθήματα και τα αισθήματά του/της σε πολλές διαφορετικές καταστάσεις	

19. Γνώση και κριτική κατανόηση της γλώσσας και της επικοινωνίας

112	Μπορεί να εξηγήσει πώς ο τόνος της φωνής, η οπτική επαφή και η γλώσσα του σώματος συμβάλλουν στην επικοινωνία	Βασικό
113	Μπορεί να περιγράψει τον κοινωνικό αντίκτυπο και την επίδραση σε άλλους των διαφορετικών τρόπων επικοινωνίας	Μέσο
114	Μπορεί να εξηγήσει πώς οι κοινωνικές σχέσεις κωδικοποιούνται μέσα στις γλωσσικές εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στις συζητήσεις (π.χ. χαιρετισμοί, προσφωνήσεις, χρήση χυδαίων εκφράσεων)	
115	Μπορεί να εξηγήσει γιατί οι άνθρωποι με διαφορετικούς πολιτισμικούς δεσμούς ενδέχεται να ακολουθούν διαφορετικές λεκτικές και μη λεκτικές επικοινωνιακές συμβάσεις που έχουν νόημα από τη δική τους οπτική	Προχωρημένο
116	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις διαφορετικές επικοινωνιακές συμβάσεις που χρησιμοποιούνται σε μία τουλάχιστον κοινωνική ομάδα ή σε έναν πολιτισμό	

20. Γνώση και κριτική κατανόηση του κόσμου (μεταξύ άλλων, της πολιτικής, του δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της κουλτούρας, των πολιτισμών, των θρησκειών, της ιστορίας, των μέσων ενημέρωσης, των οικονομιών, του περιβάλλοντος και της βιωσιμότητας)

117	Μπορεί να εξηγήσει τη σημασία βασικών πολιτικών εννοιών, όπως δημοκρατία, ελευθερία, ιδιότητα του πολίτη, δικαιώματα και υποχρεώσεις	Βασικό
118	Μπορεί να εξηγήσει γιατί ο καθένας έχει ευθύνη/οφείλει να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα των άλλων	
119	Μπορεί να περιγράψει τις βασικές πολιτισμικές πρακτικές (π.χ. διατροφικές συνήθειες, τρόπους χαιρετισμού, τρόπους προσφώνησης, ευγένεια) σε έναν άλλο πολιτισμό	
120	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά ότι η δική του/της κοσμοθεώρηση είναι μόνο μία από τις πολλές	
121	Μπορεί να αξιολογήσει τον αντίκτυπο της κοινωνίας στον φυσικό κόσμο, π.χ. αύξηση πληθυσμού, ανάπτυξη πληθυσμού, κατανάλωση πόρων	
122	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τους κινδύνους που συνδέονται με την περιβαλλοντική καταστροφή	
123	Μπορεί να εξηγήσει την οικουμενική, αναφαίρετη και αδιαίρετη φύση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Μέσο
124	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τη σχέση ανάμεσα στα ανθρώπινα δικαιώματα, στη δημοκρατία, την ειρήνη και την ασφάλεια σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο	
125	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις γενεσιουργές αιτίες της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ άλλων τον ρόλο των στερεοτύπων και της προκατάληψης στις διαδικασίες που οδηγούν σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	
126	Μπορεί να εξηγήσει τους κινδύνους γενίκευσης και απόδοσης ατομικών συμπεριφορών σε έναν ολόκληρο πολιτισμό	
127	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τα θρησκευτικά σύμβολα, τις θρησκευτικές τελετουργίες και τη θρησκευτική χρήση της γλώσσας	
128	Μπορεί να περιγράψει τις επιπτώσεις της προπαγάνδας στον σύγχρονο κόσμο	
129	Μπορεί να εξηγήσει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μπορούν να προφυλάξουν και να προστατεύουν τον εαυτό τους από την προπαγάνδα	Προχωρημένο
130	Μπορεί να περιγράψει τους διάφορους τρόπους με τους οποίους οι πολίτες μπορούν να επηρεάσουν την πολιτική	
131	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά την εξελισσόμενη φύση του πλαισίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διαρκή ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διαφορετικές περιοχές του κόσμου	
132	Μπορεί να εξηγήσει γιατί δεν υπάρχουν πολιτισμικές ομάδες με πάγια εγγενή χαρακτηριστικά	
133	Μπορεί να εξηγήσει γιατί όλες οι θρησκευτικές ομάδες συνεχώς εξελίσσονται και μεταβάλλονται	
134	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τους τρόπους με τους οποίους η ιστορία συχνά παρουσιάζεται και διδάσκεται από εθνοκεντρική σκοπιά	
135	Μπορεί να εξηγήσει τι είναι οι εθνικές οικονομίες και πώς οι οικονομικές και χρηματοοικονομικές διαδικασίες επηρεάζουν τη λειτουργία της κοινωνίας	

Κεφάλαιο 2

Η πλήρης τράπεζα των επικυρωμένων περιγραφικών δεικτών

Το κεφάλαιο 2 περιλαμβάνει την πλήρη τράπεζα των περιγραφικών δεικτών που επικυρώθηκαν κατά τη δοκιμαστική φάση σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα εκπαίδευσης. Οι περιγραφικοί δείκτες που εντοπίζονται ανάμεσα στο βασικό και το μέσο επίπεδο ή ανάμεσα στο μέσο και το προχωρημένο επίπεδο εμφανίζονται στους πίνακες ως ΒΜ και ΜΠ, αντίστοιχα. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ανάπτυξη και τις δοκιμές των περιγραφικών δεικτών, μπορείτε να ανατρέξετε στο Κεφάλαιο 3.

ΑΞΙΕΣ

1. Απόδοση αξίας στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στα ανθρώπινα δικαιώματα

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
101	ΒΠΔ 1	Υποστηρίζει ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει πάντοτε να τυγχάνουν προστασίας και σεβασμού	Βασικό
102	ΒΠΔ 2	Υποστηρίζει ότι τα ειδικά δικαιώματα των παιδιών θα πρέπει να τυγχάνουν σεβασμού και προστασίας από την κοινωνία	Βασικό
103		Υποστηρίζει ότι όλοι θα πρέπει να αναγνωρίζουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες κάθε ανθρώπινου όντος	Βασικό
104	ΒΠΔ 3	Υπερασπίζεται την άποψη ότι κανένας δεν πρέπει να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική τιμωρία ή μεταχείριση	Μέσο

105	ΒΠΔ 4	Υποστηρίζει ότι όλοι οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να σέβονται, να προστατεύουν και να εφαρμόζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα	Μέσο
106		Υπερασπίζεται την άποψη ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αναγκαία συνθήκη ώστε κάθε ανθρώπινο ον να μπορεί να ζει με αξιοπρέπεια	Μέσο
107	ΒΠΔ 5	Υπερασπίζεται την άποψη ότι ένας άνθρωπος που φυλακίζεται και υπόκειται σε περιορισμούς δεν είναι λιγότερο άξιος σεβασμού και αξιοπρέπειας από οποιονδήποτε άλλο	Προχωρημένο
108	ΒΠΔ 6	Διατυπώνει την άποψη ότι όλοι οι νόμοι πρέπει να συμμορφώνονται προς τους διεθνείς κανόνες και τα πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα	Προχωρημένο
109		Υπερασπίζεται την άποψη ότι υπάρχει το τεκμήριο της αθωότητας για οποιονδήποτε κατηγορείται για τέλεση ποινικού αδικήματος μέχρις αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με τον νόμο	Προχωρημένο

2. Απόδοση αξίας στην πολιτισμική πολυμορφία

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
201	ΒΠΔ 7	Προάγει την άποψη ότι θα πρέπει να είμαστε ανεκτικοί με τις διαφορετικές πεποιθήσεις που πρεσβεύουν άλλοι στην κοινωνία	Βασικό
202	ΒΠΔ 8	Προάγει την άποψη ότι θα πρέπει πάντοτε να επιδιώκουμε την αμοιβαία κατανόηση και τον ουσιαστικό διάλογο ανάμεσα στους ανθρώπους και στις ομάδες που θεωρείται ότι «διαφέρουν» μεταξύ τους	Βασικό
203		Υποστηρίζει ότι θα πρέπει να προάγουμε την επικοινωνία και τον διάλογο μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο	ΒΜ
204	ΒΠΔ 9	Διατυπώνει την άποψη ότι η πολιτισμική πολυμορφία μέσα σε μια κοινωνία θα πρέπει να αξιολογείται και να εκτιμάται με θετικό τρόπο	Μέσο
205		Υποστηρίζει ότι θα πρέπει να προσπαθούμε να μαθαίνουμε ο ένας από τον άλλο ώστε να κατανοούμε καλύτερα και το δικό μας υπόβαθρο αλλά και αυτό των άλλων	ΜΠ
206	ΒΠΔ 10	Υποστηρίζει ότι ο διαπολιτισμικός διάλογος θα πρέπει να χρησιμοποιείται για να μας βοηθά να αναγνωρίζουμε τις διαφορετικές ταυτότητες και τους διαφορετικούς πολιτισμικούς δεσμούς μας	Προχωρημένο
207	ΒΠΔ 11	Υποστηρίζει ότι ο διαπολιτισμικός διάλογος θα πρέπει να χρησιμοποιείται για την προαγωγή του σεβασμού και ενός πολιτισμού «συνύπαρξης»	Προχωρημένο

3. Απόδοση αξίας στη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη, την ισονομία, την ισότητα και στο κράτος δικαίου

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Classification
301	ΒΠΔ 12	Υποστηρίζει ότι τα σχολεία θα πρέπει να διδάσκουν στους μαθητές τη δημοκρατία και τον τρόπο που πρέπει να ενεργούν ως δημοκρατικοί πολίτες	Βασικό
302	ΒΠΔ 13	Διατυπώνει την άποψη ότι όλοι οι πολίτες θα πρέπει να τυγχάνουν ίσης και αμερόληπτης μεταχείρισης απέναντι στον νόμο	Βασικό
303	ΒΠΔ 14	Υποστηρίζει ότι οι νόμοι θα πρέπει πάντοτε να εφαρμόζονται και να επιβάλλονται με δίκαιο τρόπο	Βασικό
304		Υποστηρίζει ότι οι σωστοί και δίκαιοι νόμοι θα πρέπει πάντοτε να γίνονται σεβαστοί και να τηρούνται	Βασικό
305	ΒΠΔ 15	Υποστηρίζει ότι οι δημοκρατικές εκλογές θα πρέπει πάντοτε να διεξάγονται με ελεύθερο και δίκαιο τρόπο, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και την εθνική νομοθεσία, και χωρίς νοθεία	Μέσο
306	ΒΠΔ 16	Διατυπώνει την άποψη ότι ένας δημόσιος λειτουργός που ασκεί εξουσία, δεν θα πρέπει να καταχράται τη θέση του και να υπερβαίνει τα όρια της νόμιμης εξουσίας του	Μέσο
307	ΒΠΔ 17	Επικροτεί την άποψη ότι τα δικαστήρια θα πρέπει να είναι προσιτά σε όλους ώστε κανένας να μη στερείται τη δυνατότητα προσφυγής στη δικαιοσύνη επειδή η διαδικασία είναι κοστοβόρα, δύσκολη ή περίπλοκη	Μέσο
308		Υποστηρίζει ότι η δημοκρατία θα πρέπει πάντοτε να τυγχάνει προστασίας και σεβασμού ως βασικό θεμέλιο για την από κοινού δράση στο πλαίσιο της κοινωνίας	Μέσο
309		Διατυπώνει την άποψη ότι, όταν ασκούν εξουσία, οι δημόσιοι λειτουργοί θα πρέπει να τηρούν τον νόμο και τις δικαστικές αποφάσεις	Μέσο
310		Υποστηρίζει ότι οι αξιωματούχοι και οι δικαστές δεν θα πρέπει να μεταχειρίζονται κάποιο άτομο ή κάποια ομάδα με διαφορετικό τρόπο εξαιτίας προκατάληψης ή διαφθοράς	Μέσο
311		Υποστηρίζει ότι οι αξιωματούχοι και οι δικαστές θα πρέπει να εξασφαλίζουν για όλους τους ανθρώπους ίση μεταχείριση απέναντι στον νόμο και ότι οι όμοιες υποθέσεις θα πρέπει πάντα να αντιμετωπίζονται με όμοιο τρόπο	Μέσο
312		Διατυπώνει την άποψη ότι όλοι οι άνθρωποι καθώς και τα θεσμικά όργανα θα πρέπει να υπόκεινται και να λογοδοτούν στον νόμο	ΜΠ

ΣΤΑΣΕΙΣ

4. Δεκτικότητα στην πολιτισμική ετερότητα

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
401	ΒΠΔ 21	Ενδιαφέρεται να μαθαίνει για τις πεποιθήσεις, τις αξίες, τις παραδόσεις και τις κοσμοθεωρίες άλλων ανθρώπων	Βασικό
402	ΒΠΔ 22	Ενδιαφέρεται να ταξιδεύει σε άλλες χώρες	Βασικό
403		Αξιοποιεί ευκαιρίες για να γνωρίζει καινούργιους ανθρώπους	ΒΜ
404	ΒΠΔ 23	Εκφράζει περιέργεια για άλλες πεποιθήσεις και ερμηνείες και άλλους πολιτισμικούς προσανατολισμούς και δεσμούς	Μέσο
405	ΒΠΔ 24	Αντιμετωπίζει θετικά το ενδεχόμενο να έχει εμπειρία άλλων πολιτισμών	Μέσο
406		Ενδιαφέρεται να συνεργάζεται με ανθρώπους με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο	ΜΠ
407		Απολαμβάνει τη συζήτηση με ανθρώπους των οποίων οι ιδέες και οι αξίες διαφέρουν από τις δικές του/της	ΜΠ
408		Εκφράζει προθυμία να δημιουργεί σχέσεις με ανθρώπους που θεωρείται ότι είναι διαφορετικοί από τον ίδιο/την ίδια	ΜΠ
409	ΒΠΔ 25	Επιζητά και θεωρεί ευπρόσδεκτες τις ευκαιρίες για συναντήσεις με ανθρώπους που έχουν διαφορετικές αξίες, συνήθειες και συμπεριφορά	Προχωρημένο
410	ΒΠΔ 26	Επιδιώκει την επαφή με άλλους ανθρώπους ώστε να γνωρίσει τους πολιτισμούς τους	Προχωρημένο

5. Σεβασμός

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
501	ΒΠΔ 27	Δίνει χώρο στους άλλους για να εκφράζονται	Βασικό
502	ΒΠΔ 28	Εκφράζει σεβασμό για τους άλλους θεωρώντας τους ισότιμα ανθρώπινα όντα	Βασικό
503		Εκφράζει σεβασμό για τις διαφορετικές απόψεις, κοσμοθεωρίες και τους διαφορετικούς τρόπους ζωής εκτός αν παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα	Βασικό
504	ΒΠΔ 29	Αντιμετωπίζει όλους τους ανθρώπους με σεβασμό ανεξαρτήτως του πολιτισμικού τους υποβάθρου	Μέσο
505	ΒΠΔ 30	Εκφράζει σεβασμό για τους ανθρώπους που ανήκουν σε διαφορετική κοινωνικοοικονομική κατάσταση από τον ίδιο/την ίδια	Μέσο
506		Τηρεί στάση σεβασμού απέναντι στις πεποιθήσεις, τις πρακτικές και τους τρόπους ζωής που υιοθετούν άλλοι άνθρωποι εκτός αν παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα	Μέσο
507		Εκφράζει σεβασμό για τις διαφορετικές απόψεις ή ιδέες εκτός αν παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα	Μέσο

313		Διατυπώνει την άποψη ότι θα πρέπει να υπάρχει διαφάνεια στο νομικό σύστημα, με το σύνολο των νόμων να είναι προσβάσιμοι με ελεύθερο και εύκολο τρόπο από όλους	ΜΠ
314		Διατυπώνει την άποψη ότι θα πρέπει το δικαστικό σώμα να είναι ανεξάρτητο και αμερόληπτο για να προστατεύει τους πολίτες έναντι της αυθαίρετης χρήσης της εξουσίας από το κράτος, τους οργανισμούς και τα άτομα	ΜΠ
315		Διατυπώνει την άποψη ότι οι δημόσιες αποφάσεις θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνονται και να επιβάλλονται σύμφωνα με τους νόμους και τους κανονισμούς	ΜΠ
316		Διατυπώνει την άποψη ότι η νομοθετική διαδικασία θα πρέπει να βρίσκεται υπό τον έλεγχο ατόμων που έχουν εκλεγεί από τον λαό και λογοδοτούν σε αυτόν	ΜΠ
317		Διατυπώνει την άποψη ότι θα πρέπει να υπάρχουν αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη και την καταπολέμηση κάθε είδους διαφθοράς	ΜΠ
318	ΒΠΔ 18	Επικροτεί την άποψη ότι τα πρόσωπα στα οποία έχει ανατεθεί η νομοθετική εξουσία θα πρέπει να λογοδοτούν στον νόμο και να υπόκεινται στην κατάλληλη συνταγματική εποπτεία	Προχωρημένο
319	ΒΠΔ 18	Διατυπώνει την άποψη ότι οι πληροφορίες σχετικά με τις δημόσιες πολιτικές και την εφαρμογή τους θα πρέπει να είναι διαθέσιμες στο κοινό	Προχωρημένο
320	ΒΠΔ 20	Υποστηρίζει ότι θα πρέπει να υπάρχουν αποτελεσματικά ένδικα μέσα κατά των ενεργειών δημόσιων αρχών που παραβιάζουν τα δικαιώματα των πολιτών	Προχωρημένο
321		Διατυπώνει την άποψη ότι το νομικό σύστημα θα πρέπει να έχει δίκαιες και διαφανείς δομές και διαδικασίες επιβολής των νόμων	Προχωρημένο

508		Τηρεί στάση σεβασμού απέναντι σε ανθρώπους που είναι διαφορετικοί από τον ίδιο/την ίδια	Μέσο
509		Εκφράζει σεβασμό για τους άλλους καθώς αναγνωρίζει την αξιοπρέπεια όλων των ανθρώπων και τα ανθρώπινα δικαιώματά τους	Μέσο
510		Εκφράζει σεβασμό για τις διαφορές λόγω φύλου	Μέσο
511	ΒΠΔ 31	Εκφράζει σεβασμό για τις θρησκευτικές διαφορές	Προχωρημένο
512	ΒΠΔ 32	Εκφράζει σεβασμό για τους ανθρώπους που πρεσβεύουν διαφορετικές πολιτικές απόψεις από τον ίδιο/την ίδια	Προχωρημένο

6. Πολιτειακή συνείδηση

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
601	ΒΠΔ 33	Εκφράζει προθυμία να συνεργαστεί και να δουλέψει με άλλους	Βασικό
602	ΒΠΔ 34	Συνεργάζεται με άλλους για κοινούς σκοπούς και ενδιαφέροντα	Βασικό
603		Εκφράζει ετοιμότητα να συνεισφέρει στη βελτίωση της κατάστασης άλλων ανθρώπων στην κοινότητα/κοινωνία	ΒΜ
604		Εκφράζει προθυμία να συμμετέχει στη συλλογική διαδικασία λήψης αποφάσεων	ΒΜ
605	ΒΠΔ 35	Εκφράζει τη δέσμευση να μην παραμένει απλός θεατής όταν παραβιάζονται τα δικαιώματα και η αξιοπρέπεια των άλλων	Μέσο
606	ΒΠΔ 36	Συζητά για το τι μπορεί να γίνει ώστε να βελτιωθεί η κοινότητα	Μέσο
607		Εκφράζει ενδιαφέρον για δημόσιες υποθέσεις και δημόσια ζητήματα	Μέσο
608		Εκφράζει προθυμία να βοηθά εθελοντικά ανθρώπους στην κοινότητα	Μέσο
609		Αποδέχεται τις υποχρεώσεις του/της ως μέλους μιας κοινότητας	Μέσο
610		Εκφράζει τη δέσμευση να υποστηρίζει και να διαφυλάττει τα ανθρώπινα δικαιώματα άλλων ανθρώπων	Μέσο
611		Εμπλέκεται ενεργά στα ζητήματα της κοινότητας	ΜΠ
612		Εμπλέκεται σε δραστηριότητες για την προστασία του περιβάλλοντος	ΜΠ
613		Συμμετέχει σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν τις συλλογικές υποθέσεις, τις ανησυχίες και το κοινό καλό της κοινότητας	ΜΠ
614	ΒΠΔ 37	Ασκεί τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες της ιδιότητας του ενεργού πολίτη σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο	Προχωρημένο
615	ΒΠΔ 38	Φροντίζει να παραμένει ενήμερος/η σχετικά με θέματα που αφορούν τον πολίτη	Προχωρημένο
616		Υποστηρίζει οργανώσεις που ασχολούνται με κοινωνικά ζητήματα	Προχωρημένο

7. Σεβασμός

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
701	ΒΠΔ39	Δείχνει ότι αποδέχεται την ευθύνη για τις πράξεις του/της	Βασικό
702	ΒΠΔ 40	Αν πληγώσει κάποιον, ζητά συγγνώμη	Βασικό
703		Θεωρεί τον εαυτό του/της υπόλογο για τη συμπεριφορά του/της	ΒΜ
704	ΒΠΔ 41	Υποβάλλει εγκαίρως τη δουλειά που του/της έχει ανατεθεί	Μέσο
705		Είναι πάντοτε συνεπής στις προσωπικές του υποθέσεις	Μέσο
706	ΒΠΔ 42	Δείχνει ότι αναλαμβάνει την ευθύνη για τα λάθη του/της	Μέσο
707		Τηρεί τις προβλεπόμενες προθεσμίες	Μέσο
708		Επιδεικνύει χρονική ακρίβεια	Μέσο
709		Επιτελεί τα καθήκοντά του/της με τον καλύτερο δυνατό τρόπο	Μέσο
710	ΒΠΔ 43	Τηρεί με συνέπεια τις δεσμεύσεις του/της προς τους άλλους	Προχωρημένο

8. Αυτεπάρκεια

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
801	ΒΠΔ 44	Εκφράζει πίστη στην ικανότητά του/της να κατανοεί διάφορα θέματα	Βασικό
802	ΒΠΔ 45	Εκφράζει την πεποίθηση ότι μπορεί να υλοποιεί τις δραστηριότητες που έχει σχεδιάσει	Βασικό
803		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι μπορεί να επιλύει τα περισσότερα προβλήματα εφόσον καταβάλλει την αναγκαία προσπάθεια	ΒΜ
804		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι μπορεί να επιτυγχάνει καλά αποτελέσματα όταν αναλαμβάνει να επιτελέσει ένα καθήκον	ΒΜ
805		Εκφράζει την πεποίθηση ότι οι δύσκολες καταστάσεις ξεπερνιούνται	ΒΜ
806		Εκφράζει πίστη ότι μπορεί να αναλαμβάνει τις ενέργειες που απαιτούνται για την επίτευξη κάποιου στόχου	ΒΜ
807		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι μπορεί να εργάζεται με αποτελεσματικότητα	ΒΜ
808	ΒΠΔ 46	Εκφράζει πίστη στην ικανότητά του/της να ξεπερνά τα εμπόδια κατά την επίδιωξη ενός στόχου	Προχωρημένο
809	ΒΠΔ 47	Εκφράζει τη βεβαιότητα ότι είναι σε θέση να αλλάξει, εφόσον το επιθυμεί	Προχωρημένο
810		Δείχνει σιγουριά για τη λήψη αποφάσεων	Μέσο

811		Δείχνει αυτοπεποίθηση για την αντιμετώπιση νέων προκλήσεων	Μέσο
812		Εκφράζει την πεποίθηση ότι αντεπεξέρχεται καλά στις μεταβαλλόμενες συνθήκες	Μέσο
813		Εκφράζει πίστη στην ικανότητά του/της να επιλέγει τις κατάλληλες μεθόδους για την εκπλήρωση διαφόρων καθηκόντων	Μέσο
814		Δείχνει αυτοπεποίθηση στην ικανότητά του/της για επιτυχία	Μέσο
815		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι έχει την ικανότητα να επιτυγχάνει στα περισσότερα καθήκοντα που αναλαμβάνει	Μέσο
816		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι μπορεί να εκτελεί ποιοτική εργασία	Μέσο
817		Παραμένει σίγουρος/η για τις ικανότητές του/της όταν τον/την αμφισβητούν	Μέσο
818		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι μπορεί να βασίζεται στις ικανότητές του/της να αντεπεξέρχεται με ηρεμία στις δυσκολίες	ΜΠ
819		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι μπορεί να παίρνει αποφάσεις για τον καλύτερο τρόπο διαχείρισης ενός προβλήματος	ΜΠ
820		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι μπορεί να επιτυγχάνει τους στόχους του/της στη ζωή	ΜΠ
821		Εκφράζει την πεποίθηση ότι συνολικά, στη ζωή του/της, είναι ένα πολύ αποτελεσματικό άτομο	ΜΠ
822	ΒΠΔ 48	Δείχνει να αισθάνεται ασφαλής ως προς τις ικανότητές του/της να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις της ζωής	Προχωρημένο
823	ΒΠΔ 49	Εκφράζει την πεποίθηση ότι ξέρει να χειρίζεται απρόβλεπτες καταστάσεις χάρη στην επινοητικότητά του/της	Προχωρημένο
824		Δείχνει αυτοπεποίθηση ότι μπορεί να διαχειρίζεται αποτελεσματικά απρόσμενα γεγονότα	Προχωρημένο

903		Αλληλεπιδρά θετικά χωρίς να γνωρίζει με βεβαιότητα τις σκέψεις και τα συναισθήματα του άλλου	Basic
904		Αισθάνεται άνετα με διαφορετικών ειδών ανθρώπους	Basic
905		Εκφράζει προθυμία να επανεξετάζει αντιφατικές ή ελλιπείς πληροφορίες χωρίς να τις απορρίπτει αυτομάτως ή να συνάγει βεβαιωμένα συμπεράσματα	BM
906		Αντιλαμβάνεται αμφίσημες καταστάσεις	BM
907		Δέχεται να αναλαμβάνει καθήκοντα που απαιτούν την αντιμετώπιση άγνωστων ή ασυνήθιστων καταστάσεων	BM
908		Επιδιώκει συζητήσεις με ανθρώπους των οποίων οι ιδέες και οι αξίες διαφέρουν από τις δικές του/της	BM
909	ΒΠΔ 52	Νιώθει άνετα σε μη οικείες καταστάσεις	Μέσο
910	ΒΠΔ 53	Αντιμετωπίζει την αβεβαιότητα με θετικό και εποικοδομητικό τρόπο	Μέσο
911	ΒΠΔ 54	Αντεπεξέρχεται καλά σε απρόβλεπτες καταστάσεις	Μέσο
912		Τα βγάζει πέρα με διφορούμενες καταστάσεις	ΜΠ
913		Όταν καλείται να επιλέξει τον τρόπο αντιμετώπισης μιας συγκεκριμένης κατάστασης, είναι ικανός/ή να χρησιμοποιεί εναλλακτικά δύο ή περισσότερες πολιτισμικές οπτικές	ΜΠ
914		Δέχεται να αντιμετωπίζει καταστάσεις ή ζητήματα αμφίσημα	ΜΠ
915		Αποδέχεται την έλλειψη σαφήνειας	ΜΠ
916		Εκφράζει προθυμία για ανοχή της αβεβαιότητας	ΜΠ
917		Νιώθει άνετα όταν του/της συμβαίνουν πράγματα με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος/η	ΜΠ
918	ΒΠΔ 55	Καλωσορίζει το ενδεχόμενο αμφισβήτησης των ιδεών και αξιών του/της	Προχωρημένο
919	ΒΠΔ 56	Απολαμβάνει την πρόκληση να επιλύει διφορούμενα ζητήματα	Προχωρημένο
920	ΒΠΔ 57	Χαίρεται να αντιμετωπίζει περίπλοκες καταστάσεις	Προχωρημένο
921		Αισθάνεται άνετα όταν διαχειρίζεται διφορούμενες καταστάσεις	Προχωρημένο

9. Ανεκτικότητα στην αμφισημία

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
901	ΒΠΔ 50	Συnergάζεται καλά με άλλους ανθρώπους που έχουν πολλές διαφορετικές απόψεις	Βασικό
902	ΒΠΔ 51	Δείχνει ότι μπορεί να είναι επιφυλακτικός/ή στην κρίση του/της για άλλους ανθρώπους	Βασικό

10. Δεξιότητες αυτόνομης μάθησης

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1001	ΒΠΔ 58	Δείχνει ότι μπορεί να εντοπίζει πηγές μάθησης (π.χ. ανθρώπους, βιβλία, διαδίκτυο)	Βασικό
1002	ΒΠΔ 59	Ζητά διευκρινίσεις από τρίτους σχετικά με καινούργιες πληροφορίες, όποτε χρειάζεται	Βασικό
1003		Ολοκληρώνει μόνος/η τα καθήκοντα μάθησης	Βασικό
1004		Εντοπίζει αυτά που ήδη γνωρίζει και όσα δεν γνωρίζει	Βασικό
1005		Μπορεί να εντοπίζει μόνος/η τα κενά στις γνώσεις του/της	BM
1006		Μπορεί να εντοπίζει σχετικές πηγές πληροφοριών για να εκπληρώσει ένα καθήκον μάθησης	BM
1007		Μπορεί να συλλέγει αποτελεσματικά πληροφορίες χρησιμοποιώντας διάφορες τεχνικές και πηγές	BM
1008		Χρησιμοποιεί κατάλληλα εργαλεία και τεχνολογίες πληροφόρησης για να ανακαλύπτει νέες πληροφορίες	BM
1009		Επιδεικνύει την ικανότητά του/της να αναζητά πληροφορίες μόνος/η	BM
1010		Αναζητά πληροφορίες από διάφορες πηγές	BM
1011		Εκφράζει προθυμία να μαθαίνει καινούργια πράγματα μόνος/η	BM
1012		Αναπτύσσει τις ιδέες του/της συλλέγοντας πληροφορίες	BM
1013	ΒΠΔ 60	Μπορεί να αποκτά γνώσεις σχετικά με καινούργια θέματα με ελάχιστη επιτήρηση	Μέσο
1014	ΒΠΔ 61	Μπορεί να αξιολογεί την ποιότητα της δικής του/της δουλειάς	Μέσο
1015		Μπορεί να εντοπίζει πληροφορίες συναφείς με τις προσωπικές και ακαδημαϊκές ανάγκες και τα ενδιαφέροντά του/της	Μέσο
1016		Μπορεί να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τις τεχνολογίες πληροφοριών ώστε να βρίσκει, να ερευνά, να οργανώνει και να ενσωματώνει πληροφορίες	Μέσο
1017		Μπορεί να αξιοποιεί γνώσεις από διάφορα αντικείμενα/τομείς μάθησης	Μέσο

1018		Μπορεί να επιλέγει μόνος/η υλικό, πόρους και δραστηριότητες εκμάθησης	ΜΠ
1019		Μπορεί να παρακολουθεί την πρόοδό του/της για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων του/της	ΜΠ
1020		Αναζητά νέες ευκαιρίες για μάθηση	ΜΠ
1021		Ξαναδιαβάζει ένα καινούργιο υλικό μετά από μια πρώτη ανάγνωση για να βεβαιωθεί ότι το έχει κατανοήσει σωστά	ΜΠ
1022	ΒΠΔ 62	Μπορεί να επιλέγει τις πιο αξιόπιστες από τις διαθέσιμες πηγές πληροφόρησης ή συμβουλών	Προχωρημένο
1023	ΒΠΔ 63	Δείχνει ικανός/ή να παρακολουθεί, να καθορίζει, να ιεραρχεί και να ολοκληρώνει τα καθήκοντά του/της χωρίς άμεση εποπτεία	Προχωρημένο
1024		Διαχειρίζεται αποτελεσματικά τον χρόνο του/της για να επιτύχαι τους μαθησιακούς στόχους του/της	Προχωρημένο
1025		Μπορεί να αξιολογεί μόνος/η την αξιοπιστία των πηγών πληροφόρησης ή συμβουλών	Προχωρημένο
1026		Παρακολουθεί την πρόοδό του/της στην εκμάθηση νέων πληροφοριών	Προχωρημένο

11. Δεξιότητες αναλυτικής και κριτικής σκέψης

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1101	ΒΠΔ 64	Μπορεί να εντοπίζει ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στις καινούργιες πληροφορίες και σε όσα είναι ήδη γνωστά	Βασικό
1102	ΒΠΔ 65	Χρησιμοποιεί αποδεικτικά στοιχεία για να στηρίζει τις απόψεις του/της	Βασικό
1103		Μπορεί να αντλεί συμπεράσματα από την ανάλυση ενός επιχειρήματος	Βασικό
1104		Μπορεί να αναλύει μια κατάσταση προτού κάνει μια επιλογή	Βασικό
1105		Μπορεί να οδηγείται σε συμπεράσματα αναλύοντας πληροφορίες	Βασικό
1106		Μπορεί να επιλύει προβλήματα με τη χρήση της λογικής	Βασικό
1107		Μπορεί να συγκρίνει διαφορετικές ιδέες όταν σκέφτεται ένα θέμα	Βασικό

1108		Μπορεί να διακρίνει μια γνώμη από μια διαπίστωση	BM
1109		Μπορεί να συσχετίζει επιχειρήματα και πληροφορίες	BM
1110		Μπορεί να αξιολογεί βάσει αποδεικτικών στοιχείων και εμπειριών	BM
1111		Μπορεί να αναλύει εναλλακτικές οπτικές	BM
1112		Χρησιμοποιεί περισσότερες από μία πηγές πληροφόρησης πριν τη λήψη μιας απόφασης	BM
1113		Μπορεί να χρησιμοποιεί περισσότερες από μία πηγές πληροφόρησης πριν τη λήψη μιας απόφασης	BM
1114		Όταν αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα, προσπαθεί να εντοπίζει την αιτία	BM
1115		Μπορεί να επανεξετάζει με κριτικό τρόπο τις περασμένες εμπειρίες ώστε να αντλεί διδάγματα για το μέλλον	BM
1116		Μπορεί να διατυπώνει λογικά και τεκμηριωμένα επιχειρήματα υπέρ ή κατά μιας συγκεκριμένης ερμηνείας	BM
1117		Μπορεί να αξιολογεί επιχειρήματα, ισχυρισμούς και πεποιθήσεις	BM
1118		Μπορεί να εντοπίζει λογικές συσχετίσεις στο υλικό που εξετάζει	BM
1119	ΒΠΔ 66	Μπορεί να αξιολογεί τους κινδύνους που σχετίζονται με διαφορετικές επιλογές	Μέσο
1120	ΒΠΔ 67	Δείχνει ότι σκέφτεται κατά πόσον οι πληροφορίες που χρησιμοποιεί είναι σωστές	Μέσο
1121		Μπορεί να αναλύει αποδεικτικά στοιχεία όταν αξιολογεί κάποιο επιχείρημα	Μέσο
1122		Μπορεί να αναλύει διαφορετικές οπτικές, πολιτισμικά προϊόντα ή πρακτικές που συναντώνται σε άλλους πολιτισμούς	Μέσο
1123		Μπορεί να διατυπώνει κρίσεις για το αν τα υπό εξέταση υλικά είναι κατάλληλα ή χρήσιμα	Μέσο
1124		Μπορεί να αξιολογεί με κριτικό τρόπο τις πληροφορίες	Μέσο
1125		Μπορεί να προβαίνει σε κρίσεις για το αν τα υπό εξέταση υλικά είναι πειστικά	Μέσο
1126		Μπορεί να διακρίνει τις συναφείς από τις μη συναφείς πληροφορίες και τα αποδεικτικά στοιχεία	Μέσο
1127		Δείχνει ότι αναλογίζεται τους κινδύνους και/ή τα οφέλη μιας επιλογής πριν τη λήψη μιας απόφασης	Μέσο
1128		Μπορεί να αναλύει υλικά με λογικό ή συστηματικό τρόπο	ΜΠ
1129		Ιεραρχεί τις επιλογές προτού λάβει μια απόφαση	ΜΠ
1130		Χρησιμοποιεί αδιάσειστα στοιχεία για να προβαίνει σε κρίσεις	ΜΠ

1131		Μπορεί να διενεργεί αναλύσεις κέρδους-ζημίας για τις διαφορετικές επιλογές	ΜΠ
1132		Μπορεί να αναλύει όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες που αφορούν τις διαφορετικές επιλογές πριν τη λήψη μιας απόφασης	ΜΠ
1133		Είναι ακριβής όταν αναλύει και αξιολογεί πληροφορίες	ΜΠ
1134		Μπορεί να εντοπίζει τις αιτιώδεις σχέσεις των υπό εξέταση υλικών	ΜΠ
1135		Μπορεί να διατυπώνει κρίσεις για το αν τα υπό εξέταση υλικά είναι αληθή, ακριβή ή αξιόπιστα	ΜΠ
1136		Μπορεί να αξιολογεί με κριτικό τρόπο τις ενέργειες των ατόμων που έχουν την ευθύνη να σέβονται, να προάγουν και να εφαρμόζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα	ΜΠ
1137		Μπορεί να εξετάζει τα δυνητικά αποτελέσματα κάθε πιθανής λύσης ενός προβλήματος	ΜΠ
1138		Μπορεί να χρησιμοποιεί διάφορες μορφές συλλογιστικής (επαγωγική, παραγωγική κ.λπ.), κατά περίπτωση	ΜΠ
1139	ΒΠΔ 68	Μπορεί να εντοπίζει τυχόν διαφορές ή αντιφάσεις ή αποκλίσεις στο υλικό που εξετάζει	Προχωρημένο
1140	ΒΠΔ 69	Μπορεί να χρησιμοποιεί σαφή και δυνάμενα να καθοριστούν κριτήρια, αρχές ή αξίες για να προβαίνει σε κρίσεις	Προχωρημένο
1141		Μπορεί να αναλύει τα κίνητρα, τις προθέσεις και τις σκοπιμότητες των ανθρώπων που παράγουν προπαγάνδα, στερεότυπα, αδιαλλαξία και ρητορική μίσους στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (π.χ. εφημερίδες, τηλεόραση)	Προχωρημένο
1142		Μπορεί να συνδυάζει τα αποτελέσματα μιας ανάλυσης με οργανωμένο και συνεκτικό τρόπο ώστε να συνάγει λογικά και τεκμηριωμένα συμπεράσματα	Προχωρημένο
1143		Όταν πρόκειται να επιλύσει ένα πρόβλημα, σκέφτεται όλες τις παραμέτρους του πριν αποφασίσει τον τρόπο δράσης	Προχωρημένο
1144		Μπορεί να ανασυνθέτει με νέους τρόπους τα στοιχεία που έχει ήδη εξετάσει	Προχωρημένο
1145		Μπορεί να αναλύει τον τρόπο που αλληλεπιδρούν τα στοιχεία ενός συνόλου ώστε να παράγουν ένα ολοκληρωμένο αποτέλεσμα	Προχωρημένο
1146		Μπορεί να εξετάζει τόσο τις μακροπρόθεσμες όσο και τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές	Προχωρημένο
1147		Μπορεί να αξιολογεί τις προκαταλήψεις και τις υποθέσεις στις οποίες βασίζονται τα υλικά	Προχωρημένο

12. Δεξιότητες ακρόασης και παρατήρησης

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1201	ΒΠΔ 70	Ακούει προσεκτικά τις διαφορετικές απόψεις	Βασικό
1202	ΒΠΔ 71	Ακούει προσεκτικά τους άλλους	Βασικό
1203		Ακούει ενεργά τους άλλους	Βασικό
1204		Δίνει σημασία όχι μόνο σε αυτά που λέγονται αλλά και στον τρόπο που λέγονται	ΒΜ
1205		Θυμάται λεπτομέρειες της συμπεριφοράς των άλλων	ΒΜ
1206		Δίνει μεγάλη σημασία στη συμπεριφορά των άλλων	ΒΜ
1207	ΒΠΔ 72	Παρακολουθεί τις χειρονομίες των ομιλητών και συνολικά τη γλώσσα του σώματος για να μπορεί να διαπιστώνει το νόημα των λόγων τους	Μέσο
1208	ΒΠΔ 73	Μπορεί να ακούει αποτελεσματικά ώστε να αποκρυπτογραφεί τα νοήματα και τις προθέσεις του άλλου	Μέσο
1209		Παρακολουθεί τη γλώσσα του σώματος των ανθρώπων για να κατανοεί αυτά που προσπαθούν να πούνε	Μέσο
1210		Όταν είναι νεοφερμένος σε μια ομάδα που περιλαμβάνει άτομα από διαφορετική χώρα, προσπαθεί να ανακαλύψει τους κανόνες της ομάδας παρατηρώντας τη συμπεριφορά όλων	ΜΠ
1211		Ανακαλύπτει τα γλωσσικά μοτίβα ενός συνομιλητή που ομιλεί τη μητρική του γλώσσα (π.χ. όταν απαιτεί κάτι, όταν ζητά συγγνώμη ή όταν εκφράζει παράπονα) παρατηρώντας προσεκτικά τη συμπεριφορά του	ΜΠ
1212		Χρησιμοποιεί τις μη λεκτικές ενδείξεις άλλων ανθρώπων για να αντιληφθεί τις μη εκφρασμένες σκέψεις ή ανησυχίες τους	ΜΠ
1213	ΒΠΔ 74	Δίνει προσοχή σε όσα οι άλλοι υπονοούν αλλά δεν λένε	Προχωρημένο
1214	ΒΠΔ 75	Παρατηρεί πώς άνθρωποι με άλλους πολιτισμικούς δεσμούς αντιδρούν στην ίδια κατάσταση	Προχωρημένο
1215		Παρατηρεί προσεκτικά τη συμπεριφορά των ανθρώπων που έχουν άλλους πολιτισμικούς δεσμούς	Προχωρημένο

13. Ενσυναίσθηση

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1301	ΒΠΔ 76	Μπορεί να αναγνωρίζει πότε ένας σύντροφος χρειάζεται τη βοήθειά του/της	Βασικό
1302	ΒΠΔ 77	Εκφράζει τη συμπάραστασή του/της για τα δεινά που βλέπει να συμβαίνουν σε άλλους	Βασικό
1303		Εκφράζει συμπόνια για τους ανθρώπους που τυγχάνουν άδικης μεταχείρισης	Βασικό
1304		Εκφράζει συμπόνια για άλλους ανθρώπους που αντιμετωπίζουν προβλήματα	Βασικό
1305		Εκφράζει συμπόνια για ένα άλλο άτομο που είναι πληγωμένο ή αναστατωμένο	Βασικό
1306		Αντιλαμβάνεται πότε οι άλλοι είναι εκνευρισμένοι	Βασικό
1307		Μπορεί να αναγνωρίζει πότε ένα άτομο αισθάνεται ενοχλημένο μαζί του/της	Βασικό
1308		Δίνει σημασία στα αισθήματα των άλλων	ΒΜ
1309		Μπορεί να περιγράφει τα αισθήματα που εντοπίζει στους άλλους	ΒΜ
1310		Αναστατώνεται όταν βλέπει να κακομεταχειρίζονται έναν άλλο άνθρωπο	ΒΜ
1311		Εκφράζει συμπάθεια για τις κακοτυχίες των άλλων	ΒΜ
1312		Μπορεί να εξηγήσει γιατί ένας άλλος άνθρωπος αναστατώνεται	ΒΜ
1313	ΒΠΔ 78	Προσπαθεί να κατανοεί καλύτερα τους φίλους του/της προσεγγίζοντας τα πράγματα από τη δική τους σκοπιά	Μέσο
1314	ΒΠΔ 79	Λαμβάνει υπόψη του/της τα συναισθήματα των άλλων όταν παίρνει αποφάσεις	Μέσο
1315		Μπορεί να περιγράφει επακριβώς τα συναισθήματα, τα αισθήματα και τις ανάγκες άλλων ανθρώπων	Μέσο
1316		Όταν μιλά σε κάποιον, προσπαθεί να κατανοεί τα αισθήματά του	Μέσο
1317		Δείχνει ότι μπορεί να βάλει τον εαυτό του/της στη θέση άλλων που αισθάνονται άβολα	Μέσο
1318		Νοιάζεται για άλλους ανθρώπους που πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης	Μέσο
1319		Δείχνει ότι είναι ικανός/ή να περιγράφει τι νιώθουν άλλοι άνθρωποι	Μέσο
1320		Εκφράζει συμπάθεια για ανθρώπους που είναι λιγότερο τυχεροί από τον ίδιο/την ίδια	Μέσο

1321		Εκφράζει συμπάθεια για έναν άνθρωπο που δεν έχει φίλους	Μέσο
1322		Μπορεί να αναγνωρίζει πότε κάποιος χρειάζεται συμπαράσταση και συναισθηματική στήριξη, ακόμη κι αν αυτό το άτομο δεν εκδηλώνει φανερά αυτή την ανάγκη	ΜΠ
1323		Αναστατώνεται όταν βλέπει κάποιον να αποκλείεται από μια ομάδα	ΜΠ
1324		Όταν άλλοι άνθρωποι είναι αναστατωμένοι, λυπάται ή ανησυχεί για αυτούς	ΜΠ
1325	ΒΠΔ 80	Διατυπώνει την άποψη ότι όταν συλλογίζεται ανθρώπους σε άλλες χώρες, συμμερίζεται τις χαρές και τις λύπες τους	Προχωρημένο
1326	ΒΠΔ 81	Αναγνωρίζει επακριβώς τα αισθήματα των άλλων, ακόμη κι όταν αυτοί δεν θέλουν να τα φανερώσουν	Προχωρημένο
1327		Μπορεί να περιγράψει τις ιδιαίτερες ανησυχίες άλλων ανθρώπων	Προχωρημένο

14. Ευελιξία και προσαρμοστικότητα

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1401	ΒΠΔ 82	Αλλάζει τις απόψεις του/της, εφόσον του/της αποδείξουν με λογικά επιχειρήματα ότι κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο	Βασικό
1402	ΒΠΔ 83	Μπορεί να αλλάξει αποφάσεις που έχει λάβει εφόσον αυτό καθίσταται αναγκαίο λόγω των συνεπειών τους	Βασικό
1403		Προσαρμόζει τον τρόπο δουλειάς του/της όταν αυτό είναι απαραίτητο	Βασικό
1404		Προσαρμόζει τον τρόπο αλληλεπίδρασής του/της για να αλληλεπιδρά πιο αποτελεσματικά με άλλους ανθρώπους, όταν αυτό χρειάζεται	Βασικό
1405		Αλλάζει τον τρόπο που εξηγεί μια ιδέα εφόσον η κατάσταση το απαιτεί	Βασικό
1406		Προσαρμόζει τη συμπεριφορά του/της σε νέες καταστάσεις συνεκτιμώντας τα διδάγματα που έχει αντλήσει από προηγούμενες καταστάσεις	Βασικό
1407		Αλλάζει τον τρόπο που ενεργεί όταν διαπιστώνει ότι υπάρχει πρόβλημα με την πορεία των πραγμάτων	BM
1408		Προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις συλλέγοντας περισσότερες πληροφορίες	BM
1409		Εξοικειώνεται εύκολα με καινούργιους ανθρώπους	BM
1410		Προσαρμόζει τα σχέδιά του/της ανταποκρινόμενος/η σε μεταβαλλόμενες συνθήκες	BM

1411		Όταν έχει κάποιο πρόβλημα, προσπαθεί να το λύσει με διαφορετικούς τρόπους	BM
1412		Αν κάτι δεν εξελίσσεται βάσει σχεδίου, αλλάζει τις ενέργειές του/της προκειμένου να επιτύχει τον στόχο	BM
1413	ΒΠΔ 84	Προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις επιστρατεύοντας μια καινούργια δεξιότητα	Μέσο
1414	ΒΠΔ 85	Προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις εφαρμόζοντας γνώσεις του/της με διαφορετικό τρόπο	Μέσο
1415		Αλλάζει τον τρόπο που ενεργεί υπό το φως νέων δεδομένων	Μέσο
1416		Δείχνει ότι μπορεί να αντιμετωπίζει με ευελιξία και να προσαρμόζεται με ανθρώπους, τόπους και καταστάσεις	Μέσο
1417		Δείχνει ευελιξία όταν αντιμετωπίζει εμπόδια	Μέσο
1418		Δείχνει ευελιξία όταν αλληλεπιδρά με ανθρώπους που έχουν διαφορετικούς πολιτισμικούς δεσμούς από τον ίδιο/την ίδια	Μέσο
1419		Μπορεί να τροποποιεί τις στρατηγικές εκμάθησης όταν είναι αναγκαίο	Μέσο
1420		Εξοικειώνεται εύκολα με νέες καταστάσεις	Μέσο
1421		Καλωσορίζει τις νέες και ασυνήθιστες καταστάσεις	Μέσο
1422		Προσαρμόζεται αποτελεσματικά στην αλλαγή	Μέσο
1423		Προσαρμόζεται εύκολα σε νέα πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΜΠ
1424		Δείχνει ότι μπορεί να ξεπερνά το άγχος, τις ανησυχίες και την ανασφάλεια που συνδέονται με μια επικείμενη συνάντηση και αλληλεπίδραση με ανθρώπους που έχουν διαφορετικούς πολιτισμικούς δεσμούς από τον ίδιο/την ίδια	ΜΠ
1425		Όταν συνομιλεί με ανθρώπους με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, προσαρμόζει ανάλογα τις χειρονομίες που χρησιμοποιεί	ΜΠ
1426		Προσαρμόζεται επιτυχώς σε διαφορετικά περιβάλλοντα και απαιτήσεις	ΜΠ
1427		Μπορεί να προσαρμόζει τον συνήθη τρόπο σκέψης του/της σύμφωνα με τις ανάγκες και τις περιστάσεις	ΜΠ
1428		Μπορεί να προσαρμόζεται σε διαφορετικά πολιτισμικά ήθη και διαφορετικές συμπεριφορές	ΜΠ
1429		Ελέγχει τα συναισθήματά του/της προσεγγίζοντας τα πράγματα με ισορροπημένο τρόπο	ΜΠ
1430	ΒΠΔ 86	Υιοθετεί τις κοινωνικοπολιτισμικές συμβάσεις άλλων πολιτισμικών ομάδων όταν αλληλεπιδρά με μέλη αυτών των ομάδων	Προχωρημένο
1431	ΒΠΔ 87	Μπορεί να τροποποιεί τη συμπεριφορά του/της ώστε αυτή να εναρμονίζεται με άλλους πολιτισμούς	Προχωρημένο

1432		Παρόλο που έχει τη δική του/της πολιτισμική ταυτότητα, νιώθει σχεδόν το ίδιο άνετα με έναν ή περισσότερους άλλους πολιτισμούς	Προχωρημένο
1433		Μπορεί να χρησιμοποιεί στρατηγικές προσαρμογής στον πολιτισμό άλλης χώρας	Προχωρημένο

15. Γλωσσικές, επικοινωνιακές και πολυγλωσσικές δεξιότητες

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1501	ΒΠΔ 88	Μπορεί να εκφράζει τις σκέψεις του/της για ένα πρόβλημα	Βασικό
1502	ΒΠΔ 89	Ζητά από τους ομιλητές να επαναλάβουν κάτι που δεν του/της είναι ξεκάθαρο	Βασικό
1503		Όταν μιλά με κάποιον, προσπαθεί να διατηρεί οπτική επαφή μαζί του	Βασικό
1504		Χρησιμοποιεί χειρονομίες για να γίνεται κατανοητός/ή	Βασικό
1505		Μπορεί να περνά το μήνυμα που θέλει	Βασικό
1506		Κάνει ερωτήσεις για να μπαίνει σε μια συζήτηση	ΒΜ
1507		Χρησιμοποιεί τη γλώσσα του σώματος για να τονίσει αυτά που λέει	ΒΜ
1508		Επικοινωνεί στους άλλους ότι είναι δεκτικός/ή στις ιδέες τους	ΒΜ
1509		Επιτυγχάνει καλή αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους επικοινωνώντας μαζί τους με σαφήνεια	ΒΜ
1510		Μπορεί να αντιλαμβάνεται πότε δύο άνθρωποι προσπαθούν να πουν το ίδιο πράγμα, αλλά με διαφορετικούς τρόπους	ΒΜ
1511		Όταν υπάρχει πρόβλημα επικοινωνίας, βρίσκει πολύ συχνά τρόπους να το παρακάμψει (π.χ. χρησιμοποιώντας χειρονομίες, εξηγώντας εκ νέου, απλοποιώντας)	ΒΜ
1512		Χρησιμοποιεί τα χέρια του/της για να κάνει πιο παραστατικά αυτά που θέλει να πει	ΒΜ
1513	ΒΠΔ 90	Κάνει ερωτήσεις που δείχνουν ότι έχει κατανοήσει τις θέσεις των άλλων	Μέσο
1514	ΒΠΔ 91	Μπορεί να υιοθετεί διαφορετικούς τρόπους εκφράσεων ευγενείας σε άλλη γλώσσα	Μέσο
1515		Μπορεί να πείθει και να κάνει διαπραγματεύσεις με άλλους ανθρώπους	Μέσο
1516		Βεβαιώνεται ότι το νόημα των μηνυμάτων του/της γίνεται απολύτως κατανοητό	Μέσο

1517		Μπορεί να αντιλαμβάνεται πότε ένας άνθρωπος τον/την ακούει, αλλά δεν προσέχει αυτά που λέει	Μέσο
1518		Όταν προκύπτει ασάφεια στην επικοινωνία, μπορεί να παρέχει διευκρινίσεις ή να αντιμετωπίζει ικανοποιητικά την κατάσταση	Μέσο
1519		Μπορεί να προσαρμόζει και να τροποποιεί τη δική του/της γλωσσική και επικοινωνιακή συμπεριφορά ώστε να χρησιμοποιεί τις επικοινωνιακές συμβάσεις που αρμόζουν στον συνομιλητή του/της	ΜΠ
1520		Μπορεί να επικοινωνεί αποδοτικά και αποτελεσματικά σε ένα διαπολιτισμικό περιβάλλον	ΜΠ
1521		Μπορεί να είναι βέβαιος/η ότι έχει κατανοήσει τον συνομιλητή του/της πριν δώσει μια απάντηση	ΜΠ
1522		Αναδιατυπώνει τα λεγόμενα ενός συνομιλητή, ώστε να είναι βέβαιος/η ότι έχει κατανοήσει το περιεχόμενό τους	ΜΠ
1523		Μπορεί να διαχειρίζεται τις διακοπές στην επικοινωνία προβαίνοντας σε επαναδιατυπώσεις, αναθεωρήσεις ή απλουστεύσεις των παρερμηνευμένων επικοινωνιών του/της	ΜΠ
1524		Μπορεί να αναγνωρίζει τους διαφορετικούς τρόπους ομιλίας που χρησιμοποιούνται σε μία τουλάχιστον κοινωνική ή πολιτισμική ομάδα	ΜΠ
1525		Μπορεί να ζητά διευκρινίσεις με κατάλληλο και λεπτό τρόπο σε περιπτώσεις που εντοπίζονται ανακολουθίες ανάμεσα στα λεκτικά και τα μη λεκτικά μηνύματα που περνά ένα άλλο άτομο	ΜΠ
1526	ΒΠΔ 92	Μπορεί να μεσολαβεί γλωσσικά σε διαπολιτισμικές ανταλλαγές κάνοντας μετάφραση, διερμηνεία ή παρέχοντας διευκρινίσεις	Προχωρημένο
1527	ΒΠΔ 93	Μπορεί να αποφεύγει με επιτυχία τις διαπολιτισμικές παρανοήσεις	Προχωρημένο
1528		Μπορεί να ανταποκρίνεται στις επικοινωνιακές ανάγκες των διαπολιτισμικών καταστάσεων με τη χρήση κοινής γλώσσας για την κατανόηση μιας άλλης γλώσσας	Προχωρημένο
1529		Μπορεί να αναγνωρίζει τις διαφορετικές επικοινωνιακές συμβάσεις που χρησιμοποιούνται σε τουλάχιστον μία άλλη κοινωνική ή πολιτισμική ομάδα	Προχωρημένο
1530		Είναι γλωσσικά και πολιτισμικά ικανός/ή σε τουλάχιστον ακόμα μία γλώσσα και έναν πολιτισμό πέραν των δικών του/της	Προχωρημένο

16. Δεξιότητες συνεργασίας

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1601	ΒΠΔ 94	Οικοδομεί θετικές σχέσεις με άλλους ανθρώπους σε μια ομάδα	Βασικό
1602	ΒΠΔ 95	Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, συμβάλλει στην ομαδική εργασία στον βαθμό που του/της αναλογεί	Βασικό
1603		Μπορεί να εργάζεται αποτελεσματικά και με σεβασμό προς τους άλλους	Βασικό
1604		Μπορεί να είναι ομαδικός παίκτης σε μια ομάδα	Βασικό
1605		Μπορεί να συνεργάζεται με θετικό τρόπο με άλλους ανθρώπους	Βασικό
1606		Μοιράζεται τις ιδέες και τις πηγές του/της με άλλους	Βασικό
1607		Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, δείχνει να εκτιμά και να λαμβάνει υπόψη του/της τα άλλα μέλη της ομάδας	BM
1608		Συνεργάζεται καλά με άλλους ανθρώπους	BM
1609		Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, ενεργεί σύμφωνα με τις αποφάσεις ή τις δραστηριότητες της ομάδας	BM
1610		Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, μπορεί να διατυπώνει αποτελεσματικά τις δικές του/της πεποιθήσεις και απόψεις σε άλλα μέλη της ομάδας	BM
1611		Συνεργάζεται αποτελεσματικά με άλλους ανθρώπους	BM
1612		Δέχεται να μοιράζεται την ευθύνη για μια συλλογική εργασία	BM
1613		Μπορεί να βοηθά άλλους στη δουλειά τους, όταν αυτό απαιτείται	BM
1614		Είναι παραγωγικό μέλος της ομάδας	BM
1615	ΒΠΔ 96	Προσπαθεί να επιτυγχάνει συναίνεση ώστε να εκπληρώνει τους στόχους της ομάδας	Μέσο
1616	ΒΠΔ 97	Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, ενημερώνει τους άλλους για τυχόν συναφείς ή χρήσιμες πληροφορίες	Μέσο
1617		Μπορεί να βοηθήσει ένα νέο μέλος να ενταχθεί στην ομάδα	Μέσο
1618		Συμμετέχει αποτελεσματικά στις συναντήσεις της ομάδας	Μέσο

1619		Φροντίζει να μοιράζεται εκ των προτέρων χρήσιμες πληροφορίες/γνώσεις με άλλους	Μέσο
1620		Πάντα συμμετέχει ικανοποιητικά στις ομαδικές δραστηριότητες	Μέσο
1621		Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, ενθαρρύνει τα μέλη της ομάδας να εκφράζουν τις ιδέες και τις απόψεις τους	ΜΠ
1622		Αποδέχεται διάφορους ρόλους όταν εργάζεται σε ομάδες	ΜΠ
1623		Κάνει τα άλλα μέλη της ομάδας να νιώθουν άνετα όταν αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα	ΜΠ
1624		Όταν εργάζεται σε μια ομάδα, βοηθά στην κινητοποίηση των άλλων μελών ενθαρρύνοντάς τα να συμμετέχουν	ΜΠ
1625		Πάντα συνεργάζεται με τους άλλους για να εκπληρώνουν στόχους και καθήκοντα	ΜΠ
1626		Μπορεί να ορίζει ομαδικούς στόχους	ΜΠ
1627		Μπορεί να κινητοποιεί τα μέλη μιας ομάδας να συνεργάζονται και να βοηθούν το ένα το άλλο ώστε να επιτυγχάνονται οι ομαδικοί στόχοι	ΜΠ
1628		Όταν εργάζεται ως μέλος μιας ομάδας, επιζητά και αξιοποιεί τις δεξιότητες, τις ιδέες και τις απόψεις των άλλων μελών της ομάδας	ΜΠ
1629	ΒΠΔ 98	Εμπνέει ενθουσιασμό στα μέλη της ομάδας ώστε να επιτυγχάνονται οι κοινοί στόχοι	Προχωρημένο
1630	ΒΠΔ 99	Όταν συνεργάζεται με άλλους, τους υποστηρίζει παρά τις διαφορετικές απόψεις τους	Προχωρημένο
1631		Αναζητά ευκαιρίες να εργάζεται ομαδικά με άλλους ανθρώπους	Προχωρημένο
1632		Όταν βλέπει κάτι που πρέπει να γίνει, προσπαθεί να πείσει τους άλλους να συνεργαστούν για τον σκοπό αυτό	Προχωρημένο
1633		Μπορεί να πείθει άλλα μέλη της ομάδας να μοιράζονται συναφείς και χρήσιμες γνώσεις, εμπειρίες ή εμπειρογνωσία	Προχωρημένο
1634		Εμπλέκει άλλους στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη σχεδίων δράσης με στόχο μεγαλύτερη δέσμευση εκ μέρους τους	Προχωρημένο

17. Δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1701	ΒΠΔ 100	Μπορεί να επικοινωνεί με σεβασμό με τα εμπλεκόμενα στη σύγκρουση μέρη	Βασικό
1702	ΒΠΔ 101	Μπορεί να βρίσκει εναλλακτικές λύσεις για την επίλυση των συγκρούσεων	Βασικό
1703		Συνεργάζεται με άλλους για την επίλυση συγκρούσεων	Βασικό
1704		Επιδεικνύει ικανότητα να βρίσκει πρακτικές λύσεις για τις συγκρούσεις	ΒΕ
1705		Μπορεί να ακούει τις αντιμαχόμενες πλευρές ώστε να εντοπίζει κοινά ενδιαφέροντα	ΒΕ
1706		Προσπαθεί να επιλύει μια σύγκρουση με σεβασμό στις απόψεις της άλλης πλευράς	ΒΕ
1707		Βοηθά άλλους να καθορίζουν τον τρόπο επίλυσης των διαφωνιών	ΒΕ
1708		Μπορεί να ενθαρρύνει την ενεργό ακρόαση και τις ανοιχτές συζητήσεις ως μέσο επίλυσης συγκρούσεων	ΒΕ
1709		Μπορεί να προσεγγίζει με κατάλληλο τρόπο τους ανθρώπους που εμπλέκονται σε μια σύγκρουση	ΒΕ
1710	ΒΠΔ 102	Μπορεί να στηρίζει άλλους στην επίλυση συγκρούσεων βοηθώντας τους να κατανοούν τις διαθέσιμες επιλογές	Μέσο
1711	ΒΠΔ 103	Μπορεί να ενθαρρύνει τις αντιμαχόμενες πλευρές να ακούνε προσεκτικά η μία την άλλη και να μοιράζονται τις έγνοιες και τις ανησυχίες τους	Μέσο
1712		Βρίσκει αμοιβαία επωφελείς λύσεις για τις συγκρούσεις	Μέσο
1713		Διευκολύνει την επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους που βιώνουν μια σύγκρουση και αδυνατούν μέχρι εκείνη τη στιγμή να επιλύσουν τις διαφορές τους	Μέσο
1714		Μπορεί να χρησιμοποιεί διαπραγματευτικές δεξιότητες για να επιλύει συγκρούσεις	Μέσο
1715		Μπορεί να βοηθά τις αντιμαχόμενες πλευρές να βρίσκουν κοινά σημεία πάνω στα οποία είναι δυνατή η οικοδόμηση μιας συμφωνίας	Μέσο
1716	ΒΠΔ 104	Καταφεύγει τακτικά στην επικοινωνία για να συνεισφέρει στην επίλυση διαπροσωπικών συγκρούσεων	Προχωρημένο
1717	ΒΠΔ 105	Μπορεί να διαχειρίζεται αποτελεσματικά το στρες, το άγχος και την ανασφάλεια των άλλων σε συγκρουσιακές καταστάσεις	Προχωρημένο

1718		Μπορεί να καθοδηγεί τις αντιμαχόμενες πλευρές ώστε να βρίσκουν τις βέλτιστες και αμοιβαία αποδεκτές λύσεις στη μεταξύ τους σύγκρουση	Προχωρημένο
1719		Όταν επιλύει συγκρούσεις, εστιάζει συστηματικά στα συναφή με τη σύγκρουση ζητήματα και δεν αφήνει δευτερεύοντα ή άσχετα θέματα να επηρεάζουν το αποτέλεσμα	Προχωρημένο
1720		Μπορεί να οδηγεί σε καλύτερους συμβιβασμούς ή λύσεις στις συγκρούσεις	Προχωρημένο

ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

18. Γνώση και κριτική κατανόηση του εαυτού

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1801	ΒΠΔ 106	Μπορεί να περιγράψει τα κίνητρά του/της	Βασικό
1802	ΒΠΔ 107	Μπορεί να περιγράψει τους τρόπους με τους οποίους οι σκέψεις και τα συναισθήματά του/της επηρεάζουν τη συμπεριφορά του/της	Βασικό
1803		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τα κίνητρα, τις ανάγκες και τους στόχους του/της	ΒΕ
1804		Μπορεί να εξηγεί πώς τα προσωπικά χαρακτηριστικά του/της επηρεάζουν τη συμπεριφορά του/της σε πολλές διαφορετικές καταστάσεις	ΒΕ
1805	ΒΠΔ 108	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις αξίες και τις πεποιθήσεις του/της	Μέσο
1806	ΒΠΔ 109	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τον εαυτό του/της από πολλές διαφορετικές σκοπιές	Μέσο
1807		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς τον/την αντιλαμβάνονται οι άλλοι	ΕΠ
1808		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς οι σκέψεις και τα συναισθήματά του/της επηρεάζουν τη συμπεριφορά του/της	ΕΠ
1809		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά την οπτική του/της για τον κόσμο	ΕΠ
1810	ΒΠΔ 110	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις προκαταλήψεις του/της και τα στερεότυπα και τι κρύβεται πίσω από αυτά	Προχωρημένο
1811	ΒΠΔ 111	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τα συναισθήματα και τα αισθήματά του/της σε πολλές διαφορετικές καταστάσεις	Προχωρημένο
1812		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς οι κρίσεις του/της επηρεάζονται από τους πολιτισμικούς δεσμούς του/της	Προχωρημένο
1813		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τους παράγοντες που έχουν επηρεάσει τη διαπολιτισμική του/της ανάπτυξη	Προχωρημένο

19. Γνώση και κριτική κατανόηση της γλώσσας και της επικοινωνίας

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
1901	ΒΠΔ 112	Μπορεί να εξηγεί πώς ο τόνος της φωνής, η οπτική επαφή και η γλώσσα του σώματος συμβάλλουν στην επικοινωνία	Βασικό
1902	ΒΠΔ 113	Μπορεί να περιγράψει τον κοινωνικό αντίκτυπο και την επίδραση σε άλλους των διαφορετικών τρόπων επικοινωνίας	Μέσο
1903	ΒΠΔ 114	Μπορεί να εξηγεί πώς οι κοινωνικές σχέσεις κωδικοποιούνται μερικές φορές στις γλωσσικές εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στις συζητήσεις (π.χ. χαιρετισμοί, προσφωνήσεις, χρήση χυδαίων εκφράσεων)	Μέσο
1904		Μπορεί να εξηγεί πώς χρησιμοποιούνται οι διαφορετικές γλωσσικές μορφές σε διαφορετικές καταστάσεις και περιβάλλοντα	Μέσο
1905		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς διαφορετικοί τρόποι επικοινωνίας ενδέχεται να καταλήξουν σε διακοπή της επικοινωνίας	Μέσο
1906		Μπορεί να περιγράψει διαφορετικές επικοινωνιακές συμβάσεις που χρησιμοποιούνται σε τουλάχιστον μία άλλη κοινωνική ή πολιτισμική ομάδα	Μέσο
1907		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς διαφορετικού είδους ακροατήρια ενδέχεται να προσλαμβάνουν διαφορετικά την ίδια πληροφορία	Μέσο
1908		Μπορεί να περιγράψει ορισμένες επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει το διαφορετικό γλωσσικό ύφος σε κοινωνικές και εργασιακές περιστάσεις	Μέσο
1909		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς η διαπολιτισμική επικοινωνία μπορεί να επηρεάζει τις σχέσεις ανάμεσα σε ανθρώπους που έχουν διαφορετικούς πολιτισμικούς δεσμούς	ΕΠ
1910		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς οι υποθέσεις, οι προκαταλήψεις, οι αντιλήψεις, οι πεποιθήσεις και οι κρίσεις ενός ατόμου εξαρτώνται από τη/τις συγκεκριμένη/ες γλώσσα/ες που μιλά	ΕΠ
1911		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά ορισμένες επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει το διαφορετικό γλωσσικό ύφος σε κοινωνικές και εργασιακές περιστάσεις	ΕΠ
1912	ΒΠΔ 115	Μπορεί να εξηγεί γιατί οι άνθρωποι με διαφορετικούς πολιτισμικούς δεσμούς ενδέχεται να ακολουθούν διαφορετικές λεκτικές και μη λεκτικές επικοινωνιακές συμβάσεις που έχουν νόημα από τη δική τους οπτική	Προχωρημένο
1913	ΒΠΔ 116	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις διαφορετικές επικοινωνιακές συμβάσεις που χρησιμοποιούνται σε μία τουλάχιστον κοινωνική ομάδα ή σε έναν πολιτισμό	Προχωρημένο

20Α. Γνώση και κριτική κατανόηση της πολιτικής, του δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
2001	ΒΠΔ 117	Μπορεί να εξηγήει τη σημασία βασικών πολιτικών εννοιών, όπως δημοκρατία, ελευθερία, ιδιότητα του πολίτη, δικαιώματα και υποχρεώσεις	Βασικό
2002	ΒΠΔ 118	Μπορεί να εξηγήει γιατί ο καθένας έχει ευθύνη/οφείλει να σεβεται τα ανθρωπίνια δικαιώματα των άλλων	Βασικό
2003		Μπορεί να εξηγήει τη σημασία των βασικών νομικών εννοιών, συμπεριλαμβανομένης της δικαιοσύνης, της ισότητας, της ανάγκης για νόμους και κανονισμούς, και του κράτους δικαίου	Βασικό
2004		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Βασικό
2005		Μπορεί να περιγράφει τις υποχρεώσεις των κρατών σε σχέση με τα ανθρωπίνια δικαιώματα	ΒΜ
2006	ΒΠΔ 123	Μπορεί να εξηγήει την οικουμενική, αναφαίρετη και αδιαίρετη φύση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Μέσο
2007	ΒΠΔ 124	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τη σχέση ανάμεσα στα ανθρωπίνια δικαιώματα, στη δημοκρατία, την ειρήνη και την ασφάλεια σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο	Μέσο
2008	ΒΠΔ 125	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις γενεσιουργές αιτίες της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ άλλων τον ρόλο των στρεσογόνων και της προκατάληψης, στις διαδικασίες που οδηγούν σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Μέσο
2009		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις προκλήσεις σε επίπεδο ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη δική του/της κοινότητα και κοινωνία	Μέσο
2010		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τα προβλήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή τα κινήματα για την υπεράσπισή τους στη δική του/της χώρα	Μέσο
2011		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τα ανθρωπίνια δικαιώματα ως ένα πλαίσιο αξιών και τη στενή σχέση του με άλλα πλαίσια ηθικών, δοντολογικών και θρησκευτικών αξιών	ΜΠ
2012	ΒΠΔ 130	Μπορεί να περιγράφει τους διάφορους τρόπους με τους οποίους οι πολίτες μπορούν να επηρεάσουν την πολιτική	Προχωρημένο
2013	ΒΠΔ 131	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά την εξελισσόμενη φύση του πλαισίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διαρκή ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διαφορετικές περιοχές του κόσμου	Προχωρημένο
2014		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τη φύση και τους σκοπούς των δημοκρατικών πολιτικών διαδικασιών	Προχωρημένο
2015		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τη φύση και τους σκοπούς του δικαίου	Προχωρημένο

20Β. Γνώση και κριτική κατανόηση της κουλτούρας, των πολιτισμών και των θρησκειών

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
2016	ΒΠΔ 119	Μπορεί να περιγράψει τις βασικές πολιτισμικές πρακτικές (π.χ. διατροφικές συνήθειες, τρόπους χαιρετισμού, τρόπους προσφώνησης, ευγένεια) σε έναν άλλο πολιτισμό	Βασικό
2017	ΒΠΔ 120	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά ότι η δική του/της κοσμοθεώρηση είναι μόνο μία από τις πολλές	Βασικό
2018		Μπορεί να περιγράψει αρκετούς διαφορετικούς πολιτισμούς, ιδίως τις αξίες, τις συνήθειες και τις πρακτικές που είναι κοινές σε αυτούς τους πολιτισμούς	Βασικό
2019		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς οι διαπολιτισμικές αλληλεπιδράσεις μπορούν να επηρεάζουν καταστάσεις και γεγονότα	ΒΜ
2020		Μπορεί να περιγράψει τις ομοιότητες και τις διαφορές που υφίστανται ανάμεσα σε διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις	ΒΜ
2021	ΒΠΔ 126	Μπορεί να εξηγήει τους κινδύνους γενίκευσης και απόδοσης ατομικών συμπεριφορών σε έναν ολόκληρο πολιτισμό	Μέσο
2022	ΒΠΔ 127	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τα θρησκευτικά σύμβολα, τις θρησκευτικές τελετουργίες και τη θρησκευτική χρήση της γλώσσας	Μέσο
2023		Μπορεί να εξηγήει γιατί σε όλες τις πολιτισμικές ομάδες υπάρχουν άτομα που θέτουν υπό αμφισβήτηση τις παραδοσιακές πολιτισμικές έννοιες	Μέσο
2024		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τον ρόλο των θρησκειών και των μη θρησκευτικών πεποιθήσεων στην κοινωνία και στη δημόσια ζωή	Μέσο
2025		Μπορεί να εξηγήει γιατί όλες οι πολιτισμικές ομάδες διαρκώς εξελίσσονται και αλλάζουν	ΕΠ
2026		Μπορεί να εξηγήει γιατί όλες οι πολιτισμικές ομάδες είναι μεταβλητές, ποικίλες και ετερογενείς στο εσωτερικό τους	ΕΠ
2027		Μπορεί να αναλύει τη μεταβλητότητα που εκδηλώνεται στα πρότυπα συμπεριφοράς μέσα σε κάθε πολιτισμό	ΕΠ
2028		Μπορεί να αναλύει τη μεταβλητότητα που εκδηλώνεται στα πρότυπα συμπεριφοράς μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών	ΕΠ
2029		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς λειτουργούν οι δομές εξουσίας και οι πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις εντός των πολιτισμικών ομάδων με αποτέλεσμα να περιορίζουν τις ευκαιρίες των αδύναμων μελών των ομάδων	ΕΠ
2030		Μπορεί να περιγράφει τις βασικές πτυχές της ιστορίας συγκεκριμένων θρησκευτικών παραδόσεων	ΕΠ
2031		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά το γεγονός ότι η προσωπική έκφραση ενός θρησκευόμενου ενίοτε διαφέρει από την κατά γράμμα εφαρμογή του τυπικού της συγκεκριμένης θρησκείας	ΕΠ

2032		Προσδιορίζει τα βασικά κείμενα και δόγματα συγκεκριμένων θρησκευτικών παραδόσεων	ΕΠ
2033		Μπορεί να περιγράφει τα κύρια χαρακτηριστικά των πεποιθήσεων, αξιών, πρακτικών και εμπειριών ατόμων που θρησκευούν ενεργά	ΕΠ
2034		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις πεποιθήσεις, αξίες, πρακτικές και εμπειρίες των πιστών	ΕΠ
2035	ΒΠΔ 132	Μπορεί να εξηγεί γιατί δεν υπάρχουν πολιτισμικές ομάδες με πάγια εγγενή χαρακτηριστικά	Προχωρημένο
2036	ΒΠΔ 133	Μπορεί να εξηγεί γιατί όλες οι θρησκευτικές ομάδες συνεχώς εξελίσσονται και μεταβάλλονται	Προχωρημένο
2037		Μπορεί να περιγράφει τις πολλές και διαφορετικές πεποιθήσεις και πρακτικές που ενυπάρχουν στις θρησκείες	Προχωρημένο

20C. Γνώση και κριτική κατανόηση της ιστορίας, των μέσων ενημέρωσης, των οικονομιών, του περιβάλλοντος και της βιωσιμότητας

A/A	Αριθμός βασικού περιγραφικού δείκτη	Περιγραφικός δείκτης	Κατάταξη
2038	ΒΠΔ 121	Μπορεί να αξιολογεί τον αντίκτυπο της κοινωνίας στον φυσικό κόσμο, π.χ. αύξηση πληθυσμού, ανάπτυξη πληθυσμού, κατανάλωση πόρων	Βασικό
2039	ΒΠΔ 122	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τους κινδύνους που συνδέονται με την περιβαλλοντική καταστροφή	Βασικό
2040		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά την περιβαλλοντική αλληλεξάρτηση της παγκόσμιας κοινότητας	Βασικό
2041		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις αξίες, τη συμπεριφορά και τους τρόπους ζωής που απαιτούνται για ένα βιώσιμο μέλλον	Βασικό
2042		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά την ανάγκη για υπεύθυνη κατανάλωση	Βασικό
2043		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς οι πολίτες και οι κυβερνήσεις μπορούν να συμβάλλουν στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα	Βασικό
2044		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις παγκόσμιες ανισότητες	Βασικό
2045	ΒΠΔ 128	Μπορεί να περιγράφει τις επιπτώσεις της προπαγάνδας στον σύγχρονο κόσμο	Μέσο

2046	ΒΠΔ 129	Μπορεί να εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μπορούν να προφυλάξουν και να προστατεύουν τον εαυτό τους από την προπαγάνδα	Μέσο
2047		Μπορεί να εξηγεί τι είναι η προπαγάνδα	Μέσο
2048		Μπορεί να εξηγεί τι καθιστά τους ανθρώπους ευάλωτους στην προπαγάνδα	Μέσο
2049	ΒΠΔ 134	Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τους τρόπους με τους οποίους η ιστορία συχνά παρουσιάζεται και διδάσκεται από εθνοκεντρική σκοπιά	Προχωρημένο
2050	ΒΠΔ 135	Μπορεί να εξηγεί τι είναι οι εθνικές οικονομίες και πώς οι οικονομικές και χρηματοοικονομικές διαδικασίες επηρεάζουν τη λειτουργία της κοινωνίας	Προχωρημένο
2051		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τη ρευστή φύση της ιστορίας και πώς οι ερμηνείες για το παρελθόν διαφέρουν με το πέρασμα του χρόνου και μεταξύ των πολιτισμών	Προχωρημένο
2052		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις ποικίλες αφηγήσεις που ερμηνεύουν από διαφορετική σκοπιά τις ιστορικές δυνάμεις και τους παράγοντες που έχουν διαμορφώσει τον σύγχρονο κόσμο	Προχωρημένο
2053		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά πώς η έννοια της ιδιότητας του πολίτη έχει εξελιχθεί με ποικίλους τρόπους σε διαφορετικούς πολιτισμούς με το πέρασμα του χρόνου	Προχωρημένο
2054		Μπορεί να σκιαγραφεί τις ποικίλες αφηγήσεις που ερμηνεύουν από διαφορετική σκοπιά τις ιστορικές δυνάμεις και τους παράγοντες που έχουν διαμορφώσει τον σύγχρονο κόσμο	Προχωρημένο
2055		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις διαδικασίες της ιστορικής έρευνας	Προχωρημένο
2056		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τα ζητήματα ηθικής τάξης που συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση	Προχωρημένο
2057		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά την οικονομική αλληλεξάρτηση της παγκόσμιας κοινότητας	Προχωρημένο
2058		Μπορεί να αναστοχάζεται κριτικά τις συνδέσεις μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και περιβαλλοντικών διεργασιών	Προχωρημένο
2059		Μπορεί να εξηγεί τον αντίκτυπο που ενδέχεται να έχουν σε άλλα μέρη του κόσμου οι προσωπικές επιλογές, οι πολιτικές δράσεις και οι καταναλωτικές συνήθειες	Προχωρημένο

Κεφάλαιο 3

Η διαδικασία ανάπτυξης, δοκιμής και διαβάθμισης των περιγραφικών δεικτών

Κύρια πηγή έμπνευσης στην ανάπτυξη των περιγραφικών δεικτών για τις Ικανότητες για Δημοκρατικό Πολιτισμό (ΙΔΠ) ήταν το έργο που είχε ήδη γίνει κατά την ανάπτυξη περιγραφικών δεικτών για το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες (ΚΕΠΑ).

Λαμβάνοντας υπόψη την επιτυχή εμπειρία ανάπτυξης περιγραφικών δεικτών για το ΚΕΠΑ, δρομολογήθηκε παρεμφερής διαδικασία ανάπτυξης, δοκιμής και διαβάθμισης των περιγραφικών δεικτών ικανοτήτων για το παρόν Πλαίσιο. Τα στάδια της διαδικασίας ήταν τα ακόλουθα:

Καθορισμός κριτηρίων για τη διατύπωση των περιγραφικών δεικτών.

2. Δημιουργία μιας αρχικής ευρείας τράπεζας πρόχειρων περιγραφικών δεικτών.
3. Επιλογή περιγραφικών δεικτών στη βάση ανατροφοδότησης από εμπειρογνώμονες και επαγγελματίες της εκπαίδευσης.
4. Πιλοτική εφαρμογή των επιλεγμένων περιγραφικών δεικτών σε διάφορα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα ανά την Ευρώπη.
5. Διαβάθμιση των περιγραφικών δεικτών σε διάφορα επίπεδα επάρκειας.

Καθορισμός κριτηρίων για τη διατύπωση των περιγραφικών δεικτών

Με βάση την εμπειρία του ΚΕΠΑ, τα ακόλουθα κριτήρια καθορίστηκαν ως συναφή για τη διατύπωση των περιγραφικών δεικτών:

- i. **Λακωνικότητα.** Οι περιγραφικοί δείκτες έπρεπε να είναι συνοπτικοί, και ιδανικά να μην ξεπερνούν τις 25 λέξεις.
- ii. **Θετικότητα.** Κάθε περιγραφικός δείκτης έπρεπε να εκφράζει την ικανότητα με θετική δήλωση (π.χ. μπορεί, εκφράζει, υποστηρίζει), και όχι με αρνητική δήλωση (π.χ. δεν μπορεί, δεν καταφέρνει, υπολείπεται). Κατ' αυτόν τον τρόπο, ένας εκπαιδευτικός θα είναι σε θέση να πει «Ναι, αυτό το άτομο μπορεί να το κάνει αυτό/έχει αυτή (την αξία, τη στάση, τη δεξιότητα, τη γνώση, την κατανόηση)» ή «Όχι, αυτό το άτομο δεν μπορεί να το κάνει αυτό/δεν έχει αυτή (την αξία, τη στάση, τη δεξιότητα, τη γνώση, την κατανόηση)».
- iii. **Σαφήνεια.** Κάθε περιγραφικός δείκτης έπρεπε να είναι ευκρινής, να μην επιστρατεύει υπερβολικά τεχνική ορολογία και να χρησιμοποιεί στη διατύπωση σχετικά απλή γραμματική
- iv. **Ανεξαρτησία.** Κάθε περιγραφικός δείκτης έπρεπε να είναι ανεξάρτητος από όλους τους άλλους περιγραφικούς δείκτες. Με άλλα λόγια, η σημασία ενός περιγραφικού δείκτη δεν νοείται απλώς σε σχέση με τους άλλους περιγραφικούς δείκτες. Γι' αυτό, κατά την εκπόνηση των περιγραφικών δεικτών, δεν χρησιμοποιήθηκε η ίδια δήλωση πολλές φορές έτσι ώστε να διαμορφωθεί ένα σύνολο περιγραφικών δεικτών με απλή αντικατάσταση της χαρακτηριστικής λέξης ή φράσης (π.χ. κακή/μέτρια/καλή, λίγες/μερικές/πολλές/οι περισσότερες, αρκετά ευρεία/πολύ ευρεία), γιατί αυτό θα σήμαινε ότι τα επιμέρους στοιχεία δεν θα ήταν ανεξάρτητα μεταξύ τους.
- v. **Οριστικότητα.** Κάθε περιγραφικός δείκτης έπρεπε επίσης να περιγράφει συγκεκριμένες συμπεριφορές ή επιτεύγματα που υποδηλώνουν κατά πόσον η σχετική αξία/στάση/δεξιότητα/γνώση/κατανόηση έχει κατακτηθεί από ένα άτομο.

Δημιουργία μιας αρχικής ευρείας τράπεζας πρόχειρων περιγραφικών δεικτών

Για τη δημιουργία μιας αρχικής τράπεζας πρόχειρων περιγραφικών δεικτών χρησιμοποιήθηκε πληθώρα πρωτογενών υλικών, μεταξύ άλλων υπάρχουσες ερευνητικές κλίμακες, εκπαιδευτικά υλικά, ερευνητικά έγγραφα και έγγραφα πολιτικής. Τα υλικά αυτά περιείχαν είτε σχετικές ερωτήσεις και προτάσεις κλίμακας είτε σύντομες περιγραφικές δηλώσεις, οι οποίες μετά την εξαγωγή και την αναδιατύπωσή τους, χρησιμοποιήθηκαν ως περιγραφικοί δείκτες ή δηλώσεις επίτευξης για τις 20 ικανότητες που προσδιορίζονται στο μοντέλο του Πλαισίου. Συνολικά, για την εν λόγω διαδικασία χρησιμοποιήθηκαν 98 έγγραφα πηγών. Από κάποιες πηγές δεν κατέστη δυνατή η άμεση εξαγωγή περιγραφικών δεικτών. Από την άλλη πλευρά, οι πηγές αυτές αφενός παρείχαν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τις πτυχές των ικανοτήτων που έπρεπε να συνεκτιμηθούν κατά την εκπόνηση των περιγραφικών δεικτών, και αφετέρου χρησιμοποιήθηκαν ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι υπό ανάπτυξη περιγραφικοί δείκτες μπορούσαν να συλλάβουν επαρκώς το πλήρες πεδίο κάθε ικανότητας. Οι ερωτήσεις κλίμακας και οι περιγραφικές δηλώσεις που περιλαμβάνονταν στις πηγές εξήχθησαν και αναδιατυπώθηκαν ώστε να κατασκευαστούν σύντομες αυτοτελείς δηλώσεις οι οποίες θα μπορούσαν δυναμικά να χρησιμεύσουν ως περιγραφικοί δείκτες. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν νέοι περιγραφικοί δείκτες που αφορούσαν τις ικανότητες του

μοντέλου για τις οποίες βρέθηκαν σχετικά λίγες ερωτήσεις κλίμακας ή ελάχιστες δηλώσεις. Νέοι περιγραφικοί δείκτες εκπονήθηκαν επίσης στις περιπτώσεις όπου κρίθηκε ότι σημαντικές πτυχές των επιμέρους ικανοτήτων δεν καλύπτονταν επαρκώς από τους υπάρχοντες περιγραφικούς δείκτες.

Κατ' αυτόν τον τρόπο εκπονήθηκαν 2 085 δυνητικοί περιγραφικοί δείκτες. Δύο εμπειρογνώμονες έλεγξαν διεξοδικά από κοινού τους περιγραφικούς δείκτες σε ό,τι αφορά τη συμμόρφωσή τους προς τα πέντε ανωτέρω κριτήρια. Ο έλεγχος ανέδειξε 1 371 πρόχειρους περιγραφικούς δείκτες οι οποίοι προωθήθηκαν στη διαδικασία επιλογής.

Επιλογή περιγραφικών δεικτών

Τα μέλη της ομάδας εμπειρογνομόνων που ανέπτυξαν το Πλαίσιο κλήθηκαν να παρέχουν ανατροφοδότηση για καθέναν από τους 1 371 πρόχειρους περιγραφικούς δείκτες και να βαθμολογήσουν κάθε περιγραφικό δείκτη ως προς τη συνάφειά του με την ικανότητα στόχο, τη σαφήνεια, την ανεξαρτησία από άλλους περιγραφικούς δείκτες, την ακρίβεια, τη δυνατότητα παρατήρησης σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον και τη σημασία του στην αξιολόγηση της ικανότητας στόχου. Ως εκ τούτου, αναδείχθηκαν 990 περιγραφικοί δείκτες που έλαβαν υψηλή βαθμολογία καθώς και θετική ανατροφοδότηση από την ομάδα εμπειρογνομόνων.

Κατόπιν, αυτοί οι 990 περιγραφικοί δείκτες στάλθηκαν για περαιτέρω ανατροφοδότηση σε επαγγελματίες του χώρου της εκπαίδευσης σε 15 χώρες της Ευρώπης. Η διαδικασία πραγματοποιήθηκε μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου διαθέσιμου σε δέκα γλώσσες. Το ερωτηματολόγιο ζητούσε από εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές και άλλες κατηγορίες επαγγελματιών της εκπαίδευσης να αντιστοιχίσουν τους περιγραφικούς δείκτες στις σχετικές ικανότητες (ώστε να εξασφαλιστεί ότι κάθε περιγραφικός δείκτης θα αντιστοιχούσε χωρίς καμία αμφιβολία σε μία μόνο ικανότητα), να βαθμολογήσουν τους περιγραφικούς δείκτες με γνώμονα τρία κριτήρια (σαφήνεια, ακρίβεια, δυνατότητα παρατήρησης σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον), να βαθμολογήσουν τη χρησιμότητα κάθε περιγραφικού δείκτη για διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης και να παρέχουν ανατροφοδότηση για τις διατυπώσεις των περιγραφικών δεικτών. Με την ανατροφοδότηση ασχολήθηκαν 1 236 επαγγελματίες της εκπαίδευσης και βάσει αυτής αναδείχθηκαν 559 περιγραφικοί δείκτες που έλαβαν υψηλή βαθμολογία και αντιστοιχίστηκαν σωστά στην επιδιωκόμενη ικανότητα.

Πιλοτική εφαρμογή των περιγραφικών δεικτών

Οι 559 επιλεγμένοι περιγραφικοί δείκτες υποβλήθηκαν εν συνεχεία σε πιλοτική εφαρμογή σε ποικίλα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα με εκπαιδευόμενους. Για λόγους συμμόρφωσης με τις στατιστικές απαιτήσεις και παράλληλα για να διατηρηθεί ένα διαχειρίσιμο μέγεθος δείγματος και να διασφαλιστεί η συνάφεια των περιγραφικών δεικτών με τους εκπαιδευόμενους, στις δοκιμές συμμετείχαν εκπαιδευόμενοι ηλικίας 9 ετών και άνω.

Οι στόχοι της πιλοτικής εφαρμογής ήταν οι ακόλουθοι:

1. Επικύρωση των περιγραφικών δεικτών σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.
2. Αποκλεισμός των περιγραφικών δεικτών που δεν θα μπορούσαν να εφαρμοστούν συστηματικά στην πράξη.
3. Διαβάθμιση των περιγραφικών δεικτών μέσω της συσχέτισής τους με επίπεδα επάρκειας.

Στη διαδικασία συμμετείχαν 858 εκπαιδευτικοί από 16 χώρες, οι οποίοι εργάζονταν σε διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά περιβάλλοντα, καθώς και σε διαφορετικά είδη

εκπαιδευτικών συστημάτων. Με τη συνδρομή των εκπαιδευτικών αρχών στις χώρες αυτές, πραγματοποιήθηκαν ειδικά επιμορφωτικά σεμινάρια με στόχο την προετοιμασία των εκπαιδευτικών. Κατόπιν, ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς να ελέγξουν την εγκυρότητα περιορισμένου αριθμού περιγραφικών δεικτών (από 181 έως 194). Για τον σκοπό αυτό, κλήθηκαν να παρατηρήσουν τη συμπεριφορά ενός εκπαιδευόμενου στο πλαίσιο σειράς σχετικών δραστηριοτήτων και να χρησιμοποιήσουν τους περιγραφικούς δείκτες κατά τη διάρκεια της παρατήρησης ώστε να διαπιστώσουν κατά πόσον ο εκπαιδευόμενος εκδήλωσε τη συγκεκριμένη συμπεριφορά που περιέγραφε κάθε περιγραφικός δείκτης. Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν στη συνέχεια να υποβάλουν τα αποτελέσματά τους, καθώς και ανατροφοδότηση σχετικά με την ευκολία χρήσης των περιγραφικών δεικτών στην πράξη, μέσω ηλεκτρονικών ερωτηματολογίων διαθέσιμων σε αρκετές γλώσσες. Ελήφθησαν πάνω από 250 απαντήσεις για καθέναν από τους 559 περιγραφικούς δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν στην πιλοτική εφαρμογή, αριθμός επαρκής για να εξαχθούν άρτια και έγκυρα αποτελέσματα κατά τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων.

Διαβάθμιση των περιγραφικών δεικτών σε διαφορετικά επίπεδα επάρκειας

Τα δεδομένα υποβλήθηκαν σε επεξεργασία με τη χρήση μεθοδολογίας που βασίζεται στη θεωρία απόκρισης ερωτήματος (ανάλυση Rasch). Αυτή η ανάλυση επιτρέπει την κατάταξη των στοιχείων (στην προκειμένη περίπτωση, των περιγραφικών δεικτών ικανοτήτων), σύμφωνα με τη δυσκολία που συναντάται σε μια συγκεκριμένη διάσταση (στην προκειμένη περίπτωση, στην αντίστοιχη συνιστώσα μιας ικανότητας του μοντέλου του Πλαισίου). Μια τέτοια ανάλυση παράγει πληροφορίες που επιτρέπουν τη λήψη αποφάσεων ως προς τα εξής: (α) κατά πόσον ένας συγκεκριμένος περιγραφικός δείκτης είναι κατάλληλος για την αντίστοιχη συνιστώσα μιας ικανότητας (δηλαδή, κατά πόσον αποτελεί κατάλληλη περιγραφή για την εν λόγω ικανότητα). (β) το επίπεδο επάρκειας στο οποίο αντιστοιχεί ο περιγραφικός δείκτης.

Το ζήτημα της διαβάθμισης των περιγραφικών δεικτών είναι λεπτό και έπρεπε να αντιμετωπιστεί με τη μεγαλύτερη δυνατή επιστημονική ακρίβεια ώστε να παραχθούν έγκυρες, αξιόπιστες και χρήσιμες αναφορές για μελλοντικές εργασίες. Τα δεδομένα που αποκτήθηκαν μέσω των πολύγλωσσων ηλεκτρονικών ερωτηματολογίων υποβλήθηκαν σε επεξεργασία με ειδικό λογισμικό, καθώς και σε ποιοτική ανάλυση.

Το αποτέλεσμα ήταν ότι 447 περιγραφικοί δείκτες από τους 559 που είχαν υποβληθεί σε πιλοτική εφαρμογή επικυρώθηκαν ως χρήσιμοι. Επιπλέον, ορισμένοι μπορούσαν να συσχετιστούν σαφώς με ένα από τα τρία επίπεδα επάρκειας (βασικό, μέσο και προχωρημένο), ενώ άλλοι, παρότι έγκυροι, κυμαίνονταν ανάμεσα στο βασικό και το μέσο επίπεδο ή ανάμεσα στο μέσο και το προχωρημένο επίπεδο.

Από το πλήρες σύνολο των επικυρωμένων περιγραφικών δεικτών και βάσει των στατιστικών δεδομένων και της ποιοτικής ανάλυσης, καθορίστηκαν 135 βασικοί περιγραφικοί δείκτες. Αρχικά, η πρόθεση ήταν, σε κάθε ικανότητα, να οριστούν δύο περιγραφικοί δείκτες για κάθε ένα από τα τρία επίπεδα επάρκειας. Ωστόσο, η ανάλυση επέβαλε κάποιες εξαιρέσεις στον κανόνα, με τρεις βασικούς περιγραφικούς δείκτες ανά επίπεδο στην περίπτωση ορισμένων ικανοτήτων, έναν μεγαλύτερο αριθμό βασικών περιγραφικών δεικτών ανά επίπεδο για τη «γνώση και κριτική κατανόηση του κόσμου» και μόνο έναν έγκυρο περιγραφικό δείκτη για ένα επίπεδο μιας ικανότητας στην περίπτωση τριών ικανοτήτων.

Συμπέρασμα

Οι περιγραφικοί δείκτες που αναπτύχθηκαν αποτελούν σημαντική πηγή για όσους επιθυμούν να χρησιμοποιούν το Πλαίσιο σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, δεδομένου ότι επιτρέπουν τον λειτουργικό προσδιορισμό των ικανοτήτων που περιέχονται στο μοντέλο του Πλαισίου ως προς τις συγκεκριμένες συμπεριφορές που μπορεί να επιδεικνύουν οι μαθητευόμενοι.

Οι περιγραφικοί δείκτες μπορούν να έχουν πολλές διαφορετικές χρήσεις. Για παράδειγμα, είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται ως εργαλειακή για όσους πρέπει να σχεδιάσουν, να υλοποιήσουν και να αξιολογήσουν μαθησιακές δραστηριότητες και εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες με σκοπό να ενισχυθούν οι ικανότητες των εκπαιδευόμενων για δημοκρατικό πολιτισμό. Οι επαγγελματίες του τομέα της εκπαίδευσης που επιθυμούν να χρησιμοποιούν τους περιγραφικούς δείκτες για αυτούς τους συγκεκριμένους σκοπούς θα πρέπει να διαβάσουν τα κεφάλαια 1 και 2 σχετικά με την ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών και την παιδαγωγική στον τόμο 3 της παρούσας έκδοσης. Οι περιγραφικοί δείκτες μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να στηρίξουν είτε την αξιολόγηση του υφιστάμενου επιπέδου επάρκειας ώστε να εντοπίζονται οι τομείς που χρήζουν περαιτέρω ανάπτυξης, είτε την αξιολόγηση της επάρκειας μετά από μια περίοδο μάθησης. Οι επαγγελματίες της εκπαίδευσης που επιθυμούν να χρησιμοποιούν τους περιγραφικούς δείκτες για οποιονδήποτε από τους ανωτέρω σκοπούς θα πρέπει επίσης να διαβάσουν την ενότητα του κεφαλαίου 7 του τόμου 1 σχετικά με τον τρόπο που οι περιγραφικοί δείκτες θα πρέπει και –το σπουδαιότερο– δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται.

Περαιτέρω ανάγνωση

- Bond T. G. and Fox C. M. (2015), *Applying the Rasch model: fundamental measurement in the human sciences* (3rd edn), Routledge, New York.
- Council of Europe (2011), *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment (CEFR)*, Cambridge University Press, Cambridge, διαθέσιμο στη διεύθυνση www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf, πρόσβαση στις 16 Δεκεμβρίου 2017.
- Kennedy D., Hyland A. and Ryan N. (2007), "Writing and using learning outcomes: a practical guide", in Froment E. et al. (eds), *EUA Bologna handbook – Making Bologna work*, Article C 3.4-1, Raabe Verlag, Berlin.
- North B. (2000), *The development of a common framework scale of language proficiency*, Peter Lang, New York.
- North B. and Schneider G. (1998), "Scaling descriptors for language proficiency scales", *Language Testing* Vol. 15, No. 2, pp. 217-63.

Σημεία διάθεσης των εκδόσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης

BELGIUM/BELGIQUE
La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: + 32 (0)2 231 04 35
Fax: + 32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
http://www.libeurop.be

Jean De Lannoy/DL Services
c/o Michot Warehouses
Bergense steenweg 77
Chaussée de Mons
BE-1600 SINT PIETERS LEEUW
Fax: + 32 (0)2 706 52 27
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
http://www.jean-de-lannoy.be

CANADA
Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: + 1 613 745 2665
Fax: + 1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
http://www.renoufbooks.com

CROATIA/CROATIE
Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/
REPUBLIQUE TCHÈQUE
Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: + 420 2 424 59 204
Fax: + 420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
http://www.suweco.cz

DENMARK/DANEMARK
GAD
Vimmelskafte 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: + 45 77 66 60 00
Fax: + 45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
http://www.gad.dk

FINLAND/FINLANDE
Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: + 358 (0)9 121 4430
Fax: + 358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
http://www.akateeminen.com

FRANCE
Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Éditions du Conseil de l'Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: + 33 (0)3 88 41 25 81
Fax: + 33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int
http://book.coe.int

Librairie Kléber
1, rue des Francs-Bourgeois
F-67000 STRASBOURG
Tel.: + 33 (0)3 88 15 78 88
Fax: + 33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kléber@coe.int
http://www.librairie-kléber.com

NORWAY/NORVÈGE
Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: + 47 2 218 8100
Fax: + 47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
http://www.akademika.no

POLAND/POLOGNE
Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 W ARSZAWA
Tel.: + 48 (0)22 509 86 00
Fax: + 48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
http://www.arspolona.com.pl

PORTUGAL
Marka Lda
Rua dos Correiros 61-3
PT-1100-162 L ISBOA
Tel: 351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
E mail: apoio.clientes@marka.pt
www.marka.pt

RUSSIAN FEDERATION/
FÉDÉRATION DE RUSSIE
Ves Mir
17b, Butlerova ul. - Office 338
RU-117342 M OSCOW
Tel.: + 7 495 739 0971
Fax: + 7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
http://www.vesmirbooks.ru

SWITZERLAND/SUISSE
Planetis Sàrl
16, chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: + 41 22 366 51 77
Fax: + 41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAIWAN
Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI
The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: + 44 (0)870 600 5522
Fax: + 44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
http://www.tsoshop.co.uk

UNITED STATES and CANADA/
ÉTATS-UNIS et CANADA
Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: + 1 914 472 4650
Fax: + 1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
http://www.manhattanpublishing.com

Μοντέλο ικανοτήτων για δημοκρατικό πολιτισμό

